

BIBLIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ. REPERE CRONOLOGICE*

0. Preliminarii¹

O incursiune în tradiția biblică pune în evidență amplitudinea traducerilor din limbile sacre (ebraică, greacă, latină, slavonă) în limbile vernaculare sau populare, cele în limba română debutând abia în secolul al XVI-lea. Dincolo de nivelul teologic-doctrinar sau de orizontul confesional și cultural, traducerea Sfintei Scripturi a însemnat, din unghiul nostru de abordare, un act filologic, care s-a raportat la diferite surse și modele, menit să determine, în bună măsură, evoluția traductologiei românești și dezvoltarea limbajului biblic.

Primele traduceri ale *Bibliei* în română, rămase în manuscris sau date, izolat, tiparului, au fost parțiale, fiind frecvente texte canonice precum *Psaltirea*, primele cărți veterotestamentare, apoi cele patru evanghelii, *Faptele apostolilor* și epistolele. Au prevalat, în aceste cazuri, traduceri adaptate necesităților devoționale ale cultului sau celor didactice, lectura în sine a textelor biblice manifestându-se mai târziu. În privința textului-sursă, s-a impus, mai întâi, modelul slavon și, sporadic, cel maghiar, deși există supoziții privind existența în aceeași epocă a unui model latin care l-ar fi precedat pe cel slavon sau ar fi fost simultan cu acesta, cu referiri, în special, la *Psaltirea Scheiană*. La fel, au fost reiterate puncte de vedere, insuficient demonstrate, privind utilizarea versiunii cehe a lui Mentelin sau a celei germane ale lui Luther la primele traduceri ale *Apostolului* și ale *Tetraevangelului*². Tradiția ortodoxă a impus la început o anumită barieră în pătrunderea altor modele, mai ușor receptate în mediul transilvan, pentru ca în secolul al XVII-lea să se producă o translație vizibilă la modelul umanist greco-latin. Chiar și atunci, persistă afirmarea derutantă în prefețe a apelării la izvorul tradițional ortodox, respectiv la originalele ebraic, grecesc și slavon, deși sunt evidente filiațiile cu izvoare occidentale. Vechiul model a continuat să exercite o presiune formală prin menținerea structurii compoziționale de inspirație slavonă, respectiv împărțirea textului în pericope (zaceale), în paralel cu împărțirea în versete sau inserarea îndrumărilor liturgice și tipiconale în slavonă, conforme cu uzul liturgic ortodox.

Inițiativele care au promovat traduceri biblice au aparținut, precumpănitor, unor clerici (popa Bratul, Ștefan Herce, „propoveditorul Evangheliei” în Caransebeș, Moisi Peștișel, „propoveditorul Evangheliei” din Lugoj, Achirie, protopop al Hunedoarei,

* Articolul este versiunea românească a unui fragment din sinteza noastră *The Bible in Romanian. Models and sources*, în pregătire. Vezi și Pavel 2022, p. 191–210.

¹ Vezi alte retrospectivități succinte privind traduceri *Bibliei* în limba română: Lupaș 1912; Naghiu 1938, p. 481–496; Marcu 1957, p. 149–160; Nicolaescu 1974, p. 489–521; Nifon Ploieșteanul 1988, p. 363–378; Șerbănescu 1989, p. 41–78; Dură 1992, p. 88–93; Ionescu 1998, p. 196–209; Jinga 1999, p. 87–99; Pavel 2003, 5, p. 150–152, 6, p. 186; Munteanu 2009, 4, p. 22–24, 5, p. 34–36, 6, p. 25–27; Conțac 2011a, p. 159–244; Conțac 2011b, p. 25–93; Savelovici 2012.

² Pentru critica acestor presupuse filiații, vezi Pavel 2013, p. 23–36; Pavel 2021, p. 47–63.

mitropolitul Simion Ștefan, mitropolitul Dosoftei, episcopul Damaschin, mitropolitul Antim Ivireanul, ieromonahul Samuil Micu, episcopul Petru Pavel Aaron, episcopul Filotei al Buzăului, mitropolitul Andrei Șaguna, arhidiaconul Dumitru Cornilescu, Nicodim Munteanu, viitorul patriarh, părintele profesor Alois Bulai, mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania), dar și unor laici (Efrem Zacan, „dascalul de dascălie”, spătarul Nicolae Milescu, Teodor Corbea, profesorul Nicolae Nitzulescu, scriitorul Gala Galaction, profesorul Vasile Radu, Cristian Bădiliță). Mult mai numeroși, acești traducători sunt dublați frecvent de copişti, care pot fi și simpli transcriptori, lor adăugându-li-se tipografi și corectori, revizori și editori, susținând procesul de răspândire a *Cărții cărților*. Timp de peste cinci secole, textul biblic și-a consolidat statutul în cultura română, contribuind la cristalizarea limbii literare.

Materialul repertoriat în continuare, cvasiexhaustiv, este structurat în patru secțiuni distincte: I. Traduceri și ediții parțiale ale *Vechiului Testament*; II. Traduceri și ediții parțiale ale *Noului Testament*; III. Traduceri și ediții integrale ale *Noului Testament*; IV. Traduceri și ediții integrale ale *Vechiului Testament* și ale *Bibliei*.

I. Traduceri și ediții parțiale ale *Vechiului Testament*

1501–1510

Psaltirea Hurmuzaki (BAR, ms. rom. 3077), numită astfel după donatorul ei, istoricul bucovinean Eudoxiu Hurmuzaki, este un manuscris de 134 file, cuprinzând versiunea românească a psalmilor lui David (1–150), cu unele lacune, tradusă după un original slavon, apropiat celei mai vechi traduceri, cât și noii redacții. Este editată în transcriere interpretativă, cu un studiu filologic și un studiu lingvistic de Ion Gheție și Mirela Teodorescu (București, Editura Academiei Române, 2005).

1551–1558

Psaltirea Voronețeană (BAR, ms. rom. 693), descoperită la Mănăstirea Voroneț, în 1882, de etnologul Simion Florea Marian, conține 73 de file, cu text paralel slavon. Are mai multe lacune la început (până la psalmul 77), precum și în alte porțiuni ale manuscrisului. Inițiativa copierii îi aparține mitropolitului moldovean Grigore Roșca, fiind atribuită călugărului Nicodim. Editată cu caractere chirilice de G. Giuglea în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” (1910–1911) și de C. Gălușcă (Halle, Niemeyer, 1913). O ediție facsimilată este coordonată de Gabriela Dumitrescu (București, Editura Stefadina, 2021).

1568

Este tipărită o *Psaltire* la Brașov de diaconul Coresi, din care nu s-a păstrat niciun exemplar. Este cunoscută și sub numele de *Psaltirea Săulescu*, după numele posesorului la care s-a aflat la mijlocul secolului al XIX-lea, G. Săulescu.

1570

Diaconul Coresi tipărește la Brașov *Psaltirea* românească, apelând, probabil, la o versiune bilingvă slavo-română.

1573–1578

Psaltirea Scheiană (BAR, ms. rom. 449), denumită după ultimul ei deținător, D.C. Sturdza-Scheianul, cuprinde cei 151 de psalmi, urmați de câteva cântări scripturale și de Crezul în varianta atanasiană. Cele trei psaltiri denumite rotacizante (*Hurmuzaki, Voronețeană, Scheiană*) sunt copii, efectuate în Moldova, ale unor traduceri originale din slavonă de la începutul secolului al XVI-lea sau sfârșitul secolului al XV-lea provenind din zona Banat-Hunedoara. Ediții: I. Bianu (București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1889); I.-A. Candrea (București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1916).

1573–1585

Psaltirea moldovenească (denumită și *Psaltirea Ciobanu*), analizată mai întâi de istoricul literar Ștefan Ciobanu, conține o versiune bilingvă, cu textul românesc intercalat între cel slavon, din care lipsesc primii 47 de psalmi. A fost datată după filigran (BAR, ms. rom. 3465).

1576–1577

La Brașov este tipărită de Coresi o *Psaltire slavo-română*, din care se păstrează un fragment, descoperit de N. Iorga.

1577

Apare *Psaltirea slavo-română* (cu traducere românească intercalată), tipărită, probabil tot la Brașov, de Coresi. Textul a fost editat de Hasdeu, cu litere chirilice și în transcriere cu litere latine (București, Tipografia Academiei Române, 1881). O ediție modernă, prin comparație cu *Psaltirile* din 1570 și 1589, a realizat Stela Toma (București, Editura Academiei Române, 1976).

1582

Palia de la Orăștie, reunind primele două cărți ale *Vechiului Testament*, *Bitia* (*Geneza*) și *Ishodul* (*Exodul*), este tipărită de Șerban Coresi și Marien Diacul, între 14 noiembrie 1581 și 14 iulie 1582. Traducerea s-a făcut din inițiativa episcopului Mihai Tordași, cu aportul a patru cărturari din Banat și Hunedoara: Ștefan Herce, Efrem Zacan, Moisi Peștișel și Achirie. Principalul model utilizat a fost *Pentateucul* scos de Gáspár Heltai, la Cluj, în 1551, la care s-au adăugat, probabil, surse latine (versiunea Tremellius-Junius din *Biblia Sacra*) și slavone. După ce a fost editată parțial cu litere chirilice de Mario Roques (Paris, É. Champion, 1925), Viorica Pamfil a realizat o ediție critică integrală a *Paliei* (București, Editura Academiei Române, 1968). O nouă ediție a fost alcătuită de Vasile Arvinte, împreună cu colaboratorii săi Ioan Caproșu, Alexandru Gafton, Sorin Guia (Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2005–2007).

1589

O *Psaltire slavo-română* este imprimată de Șerban, fiul diaconului Coresi, probabil la Brașov, având filiații cu cea din 1577.

1640–1644

Sunt reproduși psalmii vecerniei și ai utreniei, cu textul slavon intercalat, într-un miscelaneu din zona Arad–Hunedoara (BAR, ms. rom. 4818).

c. 1650

La Lugoj, Ștefan Fogarasi traduce din maghiară, după *Psalterium Hungaricum* a lui Szenczi Molnár Albert din 1607, o *Psaltire* versificată calvină (BAR Cluj, ms. R. 1813). Este editată de Daniele Pantaleoni (*Texte românești vechi cu alfabet latin: „Psalterium Hungaricum” în traducerea anonimă din secolul al XVII-lea*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2008, 171–424).

La Mehadia (Caraș-Severin) este copiată pe pergament o *Psaltire*, atestată fragmentar, pierdută în prezent.

1651

La Alba Iulia este tipărită, sub patronajul mitropolitului Simion Ștefan al Ardealului, *Psaltiră ce să zice Cântarea a fericitului proroc și împărat David*. Sursa ediției este traducerea din ebraică în latină a lui Sante Pagnini, care datează din prima jumătate a secolului al XVI-lea, confruntată cu versiunile din *Septuaginta* și *Vulgata*. Textul a fost editat de Alin Mihai Gherman, Alexandra Moraru și Mihai Moraru (Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001).

1651–1660

La Icusești (Neamț) sunt copiați psalmii, urmați de diferite cântări religioase (BAR, ms. rom. 170).

1664–1665

La Mănăstirea Bereasa (Vaslui), Apostol Uricariul din Tecuci redactează o *Psaltire* (păstrată la Arhivele Naționale Iași, ms. 1709).

1668

Ieromonahul Arsenie de la Mănăstirea Biserici (Neamț) încheie de transcris o *Psaltire* (BAR, ms. rom. 540).

1673

O *Psăltire a svântului proroc David (Psaltirea în versuri)*, alcătuită de mitropolitul Dosoftei al Moldovei, este publicată la Uniev (Univ, Ucraina), având ca model *Psaltirea în versuri* a lui Jan Kochanowski (1579). Publicată de I. Bianu (1887), atât după manuscris, cât și după ediția din 1673. O ediție critică va realiza N. A. Ursu (Iași, Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1974; București, Editura Minerva, 1978). Alte reproduceri: Chișinău, Editura Literatura Artistică, 1989; București, Editura Gramar, 1998, 2004; Chișinău, Editura Litera, 1998; Iași, Editura Princeps Edit, 2005; Iași, Editura Demiurg, 2007; Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 2007; București, Editura Gramar, 2016.

1679–1699

O copie parțială, datată filigranologic, a *Vechiului Testament* (cuprinzând părți din *Geneză* și *Exod*, primele șase capitole din cartea a IV-a a *Regilor*, *Daniel* și *Tobit*), tradus după *Vulgata*, o versiune latină a textului ebraic și *Biblia* lui Gáspár Heltai, este descoperită la sfârșitul secolului al XIX-lea de către Vasile Mangra în Cinte, jud. Arad (BAR, ms. rom. 130).

1680

Psaltirea de-năles a svântului împărat proroc David (Psaltirea slavo-română) este tipărită la Iași, în traducerea lui Dosoftei. A fost editată de Mihaela Cobzaru, în 2007, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

1694

Psaltirea a prorocului și împăratului David este publicată la București de Antim Ivireanul, pe baza *Bibliei* din 1688.

1697

Dascălul Alexandru din Râmnic alcătuiește în Șcheii Brașovului o *Psaltire slavo-română* (BAR, ms. rom. 2604).

O altă *Psaltire slavo-română*, având ca „ostenitor și îndreptător” pe același dascăl, este copiată de ieromonahul Ștefan de la Mănăstirea Bistrița (BAR, ms. rom. 2644).

Ioan Viski copiază psalmii versificați, la Sântămăria Orlea și Geoagiul de Jos (Transilvania), într-o scriere cu litere latine și ortografie maghiară (BAR Cluj, ms. R. 1502).

Ștefan Istvánházi din Râu de Mori (Hunedoara) copiază o psaltire în versuri cu litere latine și ortografie maghiară (BAR Cluj, ms. U. 579/A).

1710

La Târgoviște, Antim Ivireanul tipărește *Psaltirea*, cu „osteneala și diortoseala” lui Gheorghe Radovici, devenită prototipul reeditărilor ulterioare ale Psaltirii în limba română.

Dascălul Ion „ot Vaslui” copiază o *Psaltire* pe care o dăruiește Mănăstirii Bisericiani (BAR, ms. rom. 2382).

1720

O *Psaltire în versuri* este alcătuită de Teodor Corbea la Kijv/ Kiev (păstrată la Muzeul de Istorie „V. V. Tarnovskyi” din Chernihiv/ Cernigău, Ucraina; BAR Cluj, ms. rom. 75). A fost editată de Mihai Alin Gherman, în 2010, la Editura Academiei Române.

1725

Psaltirea proorocului și împăratului David, tipărită la Râmnic sub îngrijirea lui Damaschin, pornind de la ediția de la Târgoviște, din 1710, devine modelul reeditărilor ulterioare: Râmnic (1736, 1743, 1746, 1751, 1764, 1779, 1784, 1787, 1793, 1817, 1819); Iași (1743, 1748, 1757, 1766, 1782, 1790, 1794, 1802); București (1748, 1756, 1758, 1775, 1780, 1796, 1806); Blaj (1758, 1764, 1773, 1780, 1786, 1809); Buzău (1767); Sibiu (1791, 1799, 1801, 1804, 1805, 1806, 1811, 1812, 1817).

1735

La București este tipărită o *Psaltire* slavo-română.

1751

Dascălul Vasile Muntean din Jucu (Cluj) transcrie o *Psaltire* de pe „izvodul Râbnicului” (BAR, ms. rom. 1353).

1754

Popa Flor, „dascăl slovenesc” la Școala Domnească de la Biserica „Sf. Gheorghe Vechi” din București, copiază o *Psaltire cu tâlc* (BAR, ms. rom. 2711).

1758

Logofătul Matei Voileanu, originar din Țara Făgărașului, „posloduiește” (colaționează) o *Psaltire cu tâlc*, împreună cu „scriitoriul ei”, logofătul Ion Ibășfăleanul (BAR, ms. rom. 2955).

1764

O *Psaltire a prorocului și împăratului David tâlcuită*, cu miniaturi, este copiată de dascălul popa Flor (BAR, ms. rom. 501).

1771

În 20 martie, monahul Eustatie Popovici de la Mănăstirea Plăișor (Afteia, jud. Alba) începe să copieze o *Psaltire*.

1790

Bucur Pușcașu din Sohodol-Bran copiază o *Psaltire cu tâlc* (BAR, ms. rom. 2555).

1792–1796

Ioan Cantacuzino publică la Movilău sau Dubăsari volumul *Poezii nouă*, care cuprinde și o prelucrare după *Cântarea Cântărilor*.

1793

Apare *Psaltirea* la Viena, tipărită „în slaveno-sârbeasca rumâneasca și a limbilor răsăritului tipografie”.

1796

În tipografia lui Mihail Strilbițchi este imprimată *Psaltirea* de la Movilău.

1802

Este publicată *Psaltirea* de la Buda, reeditată în 1808, 1813, 1817, 1818 și 1854.

1807

Apare *Psaltirea* de la Mănăstirea Neamț, cu reeditări în 1817, 1824, 1835, 1843, 1844, 1859, 1873.

La Brașov apare, în tipografia lui Ioan Hennig, *Psaltirea*, sub îngrijirea lui Ioan Ștefanovici și Ioan Barac, reeditată în 1810 și 1816. O ediție din 1820 cuprinde o dedicație în versuri semnată de Ioan Barac, „maghistru translator”, reluată și în următoarele ediții din 1833 și 1849.

1816

Este tipărit la Buda *Apocalipsul sau Descoperirea Sfântului Apostol Ioan*.

1817

Apare, sub redacția lui Veniamin Costachi, în Tipografia Sfintei Mitropolii din Iași, *Psaltirea fericitului proroc împăratului David*, retipărită în același centru în 1818, 1831 și 1835.

1818

Este publicată *Psaltirea* de la Chișinău; ediția a II-a apare în 1857.

1820

Apare la București *Psaltirea lui David scurtată de Sfințitul Augustin maicii sale*, în paralel cu o ediție în greacă.

1825

În „privilegiata” tipografie a lui Ioan Bart din Sibiu apare *Psaltirea prorocului și împăratului David*, cu noi tiraje în 1826, 1827 și 1831. Este reeditată în același centru, în tipografia lui Gheorghe de Clozius, în 1834, 1837. O ediție din 1838 este tipărită „întocmai după izvodul cel din Râmnic din Țara Rumânească, ce s-au fost tipărit la anul 1817”. Alte ediții sunt imprimate în aceeași officină în anii 1841, 1847, 1848, 1850 și 1857.

1827

Ioan Prale publică la Brașov *Psaltirea prorocului și împărat David, în versuri alcătuită*, cu o prefață de Vasile Popp.

La București este publicată de Matei Băbeanul Tipograful *Psaltirea prorocului și împăratului David*, reeditată în același centru în 1829, 1852, 1853 și 1854.

1835

La Blaj apare *Psaltirea sau Cartea Psalmilor*, tradusă din ebraică de Theodor Pop, cu o „precuvântare” de Timotei Cipariu.

Apare la Buzău, „cu toată osârdia” episcopului Chesarie, *Psaltirea proorocului și împăratului David*, reeditată în 1837, 1841, 1852 și 1856.

1836

Este publicată în Tipografia Sfintei Episcopii a Buzăului *Sfânta Scriptură pe scurt*, „cuprinsă într-o sută și patru istorii, culese din Biblie și din Evanghelie”, în traducerea din greacă a lui Eufrosin Poteca. Ediția a II-a apare în 1847 la Editura Copaining din București.

1842

Apare în Tipografia Mitropoliei din Iași *Psaltirea fericitului proroc și împărat David*. Este reeditată în același centru în 1850, 1852, 1853 și 1859.

1843

„Nemeșul” Cupcea Elizius din Transilvania realizează o prelucrare după *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei (BAR, ms. rom. 1291).

1846

Nicolae Liciu din Moldova alcătuiește o *Psaltire în versuri*, precedată de o precuvântare în versuri (BAR, ms. rom. 3616).

1851

Theodor Pop, profesor la Seminarul Diecezan din Blaj, traduce profeții *Isaia*, *Iezechiil* și *Daniil* (BAR Cluj, ms. rom. 57).

1853

Starețul Mănăstirilor Neamț și Secu, Neonil, va compune o *Psaltire în versuri*, sub influența lui Dosoftei (BAR, ms. rom. 133).

1856

În Imprimeria Națională a lui Iosif Romanow & comp. din București este publicată *Psaltirea*, „întocmai după izvodul ce s-a fost tipărit la Sf. Episcopie din Buzău, în zilele răposatului episcop Chesarie”.

1858

Sub titlul *Biblia Sacra*, Ion Heliade-Rădulescu publică la Paris, în Imprimeria Prève et comp., într-o ortografie italianizantă, cu alfabet de tranziție, primele opt cărți ale *Vechiului Testament*. Este utilizată o ediție din *Septuaginta*, publicată în 1843–1850 la Atena.

1859

Apare la București *Biblia Sacra*, partea I–III (*Genesis*, *Psalmii*, *Isaia*), tipărită cu alfabet de tranziție, în traducerea aproximativă a lui Constantin Aristia, după versiunea neogrecă neoprotestantă a lui Neofit Vamvas din 1850.

1860

Psaltirea bogată este publicată de mitropolitul Andrei Șaguna la Sibiu.

În același an, în 22 septembrie, în Tipografia Sf. Episcopiei din Buzău, apare *Psaltirea fericitului proroc și împărat David*, tipărită „în zilele înălțimei sale Alecsandru Ioan I-ii, Domn Prințipatelor Unite România și Moldavia”, prin „zelul și cheltuiala dumneaiei, sărdăreasa Zmaranda Cincu”.

Theodor Pop traduce la Blaj *Pildele lui Solomon*, *Ecclesiatul*, *Cântarea Cântărilor*, *Prorocul Ieremia* și *Plângerile* (BAR Cluj, ms. rom. 59).

1863

Cartea Psalmilor este tipărită la București, sub îngrijirea lui Ștefanide și Keller, cu alfabet de tranziție, într-o ediție britanică, la sfârșitul *Noului Testament*, cu numeroase reeditări ulterioare.

1867

Apare la Iași *Cartea Psalmilor*, într-o ediție revizuită de William Mayer, retipărită în anul următor într-un format mai mic.

1874

În tipografia lui Alexandru A. Grecescu din București apare *Psaltirea*.

1875

Este tipărită la Viena de Societatea Biblică Britanică *Cartea Psalmilor*, „tradusă după textul original”.

Ierodiaconul Meletie Christescu „prescrie” *Psaltirea sau Cartea laudelor*, „alăturată cu originalul evreiesc și cu mai multe alte traduceri moderne și corigiată de archimandritul Melchisedec, magistrul de teologie și rector Seminariei Eparchiale de Huși” (BAR, ms. rom. 2090).

1881

La București este publicată *Cartea Psalmilor*, după textul ediției de la Viena.

1885

În Tipografia Sfintei Episcopii din Buzău apare *Psaltirea*, „scurtată de Sfințitul Augustin maicii sale”.

1889

Apare la București, cu aprobarea Sf. Sinod, în Tipografia Cărților Bisericești, *Psaltirea profetului și împăratului David*, tipărită în format mic; ediția a II-a în 1895 (pe copertă: 1896).

1895

La Editura Librăriei Socec & comp. apare *Cartea lui Iov*.

1896

Este publicat la Ploiești *Pentateuhul sau Cele cinci cărți ale lui Moise*, cu text paralel în ebraică și română, „pentru usul școalelor române israelite”.

1898

Emilian Voiutski editează la Cernăuți *Cartea Psalmilor*, traducere și explicare după textul masoretic de Isidor Onciul.

1901

Iuliu Dragomirescu publică o traducere a *Cântării Cântărilor. Poemă ebraică* în Tipografia Lucrătorilor Asociați Marinescu & Șerban din București.

Silvestru Octavian Isopescul publică la Cernăuți *Profetul Obadia*, tradus și explicat de pe textul masoretic, cu o introducere.

1904

Psaltirea prorocului și împăratului David, ediția a III-a, este tipărită, cu aprobarea Sf. Sinod, la București, în Tipografia Cărților Bisericești (pe copertă este specificat anul 1905). Are la bază textul *Psaltirii* de Neamț, revăzut și îndreptat de Constantin Chiricescu. Alte ediții sinodale sunt tipărite în 1906, 1910 și 1913.

La Cernăuți apare *Cartea lui Iov*, tradusă și explicată de Silvestru Octavian Isopescul.

1905

În Stabilimentul de Arte Grafice „Universala” din București apare *Psaltirea*.

Arhipresbiterul din Cernăuți Calistrat Coca editează *Psaltirea prorocului și împăratului David*, care va fi imprimată la Viena, în tipografia lui Karl Gorischek.

1907

La Cernăuți este publicată *Geneza*, tradusă și comentată de Vasile Tarnavski, urmată de *Exodul*, în 1913, și *Leviticul*, în 1923.

Apare *Psaltirea* în Tipografia Eparhială din Chișinău.

1908

Psaltirea profetului și împăratului David apare la Blaj, în Tipografia Seminarului Arhidiecezan, cu reeditări în 1909 și 1914.

Corneliu Moldovanu publică la Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, o prelucrare în versuri după *Cântarea Cântărilor*.

1909

Apare la București *Psaltirea pe scurt*, „acum a doua oară dată la lumină pentru folosul sufletesc al binecredincioșilor creștini de Athanasie, mitropolit primat”. Reeditată în 1933 la Buzău, în Tipografia „Dumitru Bălănescu”.

Sunt publicate la Cernăuți *Plângerile lui Ieremia*, traducere și explicare după textul masoretic, cu o introducere de Silvestru Octavian Isopescu.

1911

Apare la Cernăuți *Profetul Malachia*. Introducere, traducere și explicare de Silvestru Octavian Isopescu.

1913

Sub egida „Asociațiunii Biblice”, condusă de episcopul Nicodim al Hușilor, viitorul patriarh, apare *Mica Biblie cu icoane*, o culegere controversată de pericope din *Vechiul și Noul Testament*, alături de alte texte biblice.

1915

Apare la Sibiu *Psaltirea bogată*, sub egida mitropolitului Ioan Mețianu.

În Editura Fondului Religionar Greco-Ortodox al Bucovinei din Cernăuți apare *Psaltirea prorocului și împăratului David*, imprimată în tipografia lui Karl Gorischek din Viena.

1920

În Tipografia Cărților Bisericești apare *Psaltirea proorocului și împăratului David*, ediția a VI-a.

Societatea Evanghelică Română publică *Cartea Psalmilor sau Psaltirea împăratului David*, în traducerea lui Dumitru Cornilescu, reeditată în 1922, 1925, 1931, 1935, 1936, 1937.

1922

Apare la Iași, în Tipografia „Lumina Moldovei”, *Psaltirea lui David*, grupată în strofe, tălmăcită după textul biblic de contesa Calomira de Cimara și însoțită de comentarii.

1926

La Mănăstirea Cernica este tipărită *Psaltirea*, pe baza ediției din 1914 a *Bibliei*.

1927

Apare la Chișinău, în Editura Cartea Românească, *Psaltirea* tălmăcită de episcopul Nicodim Munteanu. Va fi reeditată la București, cu aprobarea Sf. Sinod, în 1931 și 1943, la Cluj, tot în 1943, și la București, în 1948. O ediție contemporană apare în 2003 la Editura Punct din București.

1929

La București apare *Psaltirea* în traducerea lui Vasile Radu și Gala Galaction.

La Editura Cartea Românească din Chișinău este publicată *Facerea*, în traducerea lui Nicodim Munteanu.

1933

Vasile Militaru publică la București, în Tipografia Cărților Bisericești, *Psaltirea în versuri*. Va fi reeditată în 2000 la Editura „Lumină din lumină” din București, în 2006, la Cernăuți, iar în 2008, facsimilat, la Editura Semne din București.

Mihail Pricopie publică la Huși *Psalmi versificați* după *Psaltirea* tradusă de episcopul Nicodim.

1934

Apare *Cântarea Cântărilor*, în traducerea lui Vasile Radu și Gala Galaction, la Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”.

Este tipărită la Pitești o variantă a *Psaltirii în versuri*, alcătuită de Ioan Glonțescu.

1935

Tot în traducerea lui V. Radu și Gala Galaction este publicată *Cartea lui Iov*.

1936

O nouă fasciculă, publicată inițial, la fel ca cele precedente, în „Revista Fundațiilor Regale”, cuprinde *Eclesiastul* și *Cartea Deborei*, traduse de V. Radu și Gala Galaction.

1937

O versificare a *Eclesiastului* este publicată de Mircea Abrudan la Tipografia Diecezană din Arad.

1939

Este tipărită la Râmnicu-Vâlcea, în Tipografia „Episcopul Vartolomei”, *Psaltirea*, o reluare după ediția a V-a din 1913.

1943

Cântarea Cântărilor, o tălmăcire în versuri de Em. Păsculescu-Orlea, apare la București.

1944

Apare în Tipografia Cărților Bisericești din București *Cântarea Cântărilor a regelui Solomon*, în traducerea patriarhului Nicodim Munteanu.

1945

La Sibiu, cu Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, este publicată *Facerea*, text și scurte note explicative de Nicolae Neaga.

1957

În Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă apare *Psaltirea proorocului și împăratului David* (reeditată în 1967, 1971, 1975, 1981, 1984, 1992, 1994, 1998, 2001, 2008, 2014, 2016, 2017, 2020).

1972

Apare *Mica Biblie*, într-o formă îmbunătățită și având ilustrații noi, cu noi tiraje în 1977, 1981, 1984, 1990, 1993, 1994, 2001, 2016.

1973

Poetul Radu Cârnci publică la Editura Cartea Românească o prelucrare în versuri după *Cântarea Cântărilor*. Ediția a II-a va apărea în 1994 la Editura Orion & Inter-compact din București.

1975

Protosinghelul Veniamin Acojocăriței versifică *Psaltirea*, manuscris păstrat la Mănăstirea Neamț.

1977

La Editura Științifică și Enciclopedică apare *Cântarea Cântărilor*, traducere din limba ebraică, cu note și comentarii de poetul Ioan Alexandru, cu un studiu introductiv de Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

1986

Eugenia Adam(s) Mureșanu publică la Fundación Cultural Rumana din Madrid versiunea versificată *Cântarea psalmilor*, cu o prefață de Vintilă Horia și o introducere de Aurelio Răuță.

1987

Sub egida Arhiepiscopiei Romano-Catolice apare *Mica Biblie*.

1991

O ediție a *Psaltirii* apare sub auspiciile Arhiepiscopiei Ortodoxe din Sibiu, iar o altă ediție la Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.

1992

La Editura Saeculum se publică psalmii, după o traducere rămasă în manuscris din deceniul al treilea a lui Mihail Sadoveanu, într-o ediție îngrijită de I. Oprișan.

Apare ediția a VIII-a a *Psaltirii* la Editura Institutului **Biblic** și de Misiune al BOR, sub îngrijirea lui Sabin Verzan.

1993

La Casa de editură „Viața Creștină” din Cluj apare *Cartea Psalmilor (Sefer Tehillim)*, traducere din ebraică de Liviu V. Pandrea, pe baza a 22 de traduceri diferite, efectuate în șase limbi.

O nouă ediție a psalmilor este publicată, în colecția „Biblioteca Scripturii”, de Arhiepiscopia Romano-Catolică din București.

Echivalențe versificate ale psalmilor publică Eugen Dorcescu la Editura Excelsior, reeditate în 1997 la Editura Marineasa din Timișoara.

1994

Sub auspiciile Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, este publicată *Psaltirea în versuri*, într-o variantă semnată de Petre Țaitiș.

1995

Sunt publicate la Craiova și Sibiu noi ediții din *Psaltirea proorocului și împăratului David*.

La Editura Humanitas apar *Cartea lui Iov, Ecclesiastul, Cartea lui Iona, Cartea lui Ruth și Cântarea Cântărilor*, traduse și comentate de Petru Creția. Traducerea este efectuată pe baza textului grecesc, confruntat cu Biblia de la Ierusalim. O nouă ediție va apărea în 2009 sub titlul *Cinci cărți din Biblie*.

O versiune a *Psaltirii în versuri* publică la Editura Trinitas din Iași Constantin C. Popescu. În 2011 apare la Editura Doxologia din Iași ediția a doua revăzută și îngrijită de Mihai Manolică.

1996

La Editura Anastasia apare *Cartea lui Iov*, în noua versiune a lui Bartolomeu Valeriu Anania.

1997

La Iași apare la Editura Apollonia o nouă versiune a psalmilor datorată lui Nicolae Ionel, reluată în anul 2001 la Editura Fides din Iași.

Arhiepiscopul Clujului continuă publicarea cărților *Vechiului Testament* cu *Pentateuhul* sau *Cele cinci cărți ale lui Moise*.

La Editura Marineasa din Timișoara, Eugen Dorcescu publică *Ecclesiastul* în versuri.

1998

Bartolomeu Valeriu Anania publică *Cântarea Cântărilor*, la Editura Anastasia, și *Cartea Psalmilor* sau *Psaltirea profetului și regelui David*, versiuni revizuite după *Septuaginta*, la Editura Arhiepiscopiei din Cluj.

Apar la Editura Marineasa din Timișoara *Pildele* în versuri de Eugen Dorcescu.

1999

Tot sub îngrijirea lui B.V. Anania, apar la Editura Anastasia *Cartea profetului Ieremia* și *Cartea profetului Isaia*.

2000

Apar *Cartea profetului Iezechiel, Cartea profetului Daniel și ale celor doisprezece profeți mici*, precum și *Poezia Vechiului Testament (Cartea lui Iov, Psaltirea, Proverbele lui Solomon, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor, Plângerile lui Ieremia)*, versiuni revizuite după *Septuaginta*, redactate și comentate de Bartolomeu Valeriu Anania.

O ediție a *Psaltirii* apare la Editura Trinitas din Iași, cu noi tiraje în 2003, 2008.

La Editura Quo Vadis din Cluj este publicată *Cartea Psalmilor sau Psaltirea*, traducere după *La Bible de Jérusalem*, coroborată cu textul ebraic de Ioan Vasile Botiza.

O nouă traducere a psalmilor, pe baza versiunii din *La Bible de Jérusalem*, publică Tertulian Langa la Editura ALC Media Group din Cluj.

O *Psaltire în versuri* semnează Florica T. Câmpan la Editura Pan Europe din Iași.

La Editura Egumenița din Galați sunt tipărite, într-un volum, *Psaltirea, Paraclisul și Prohodul Maicii Domnului*.

Este publicată *Psaltirea Sinodală* online.

2001

La Editura Biserica Ortodoxă din Alexandria apare *Psaltirea proorocului și împăratului David*, cu binecuvântarea lui Galaction, episcopul Teleormanului și Alexandriei. Este reeditată în 2004 și în 2007 la Editura Cartea Ortodoxă din Alexandria. Este reprodus textul ediției din 1843, de la Mănăstirea Neamț, revizuit din punct de vedere ortografic.

La Editura Albatros apare *Cartea profetului Osea*, introducere, traducere și comentariu de Eugen J. Pentiu.

Este publicată la Editura Paralela 45, filiala Cluj-Napoca, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de Bartolomeu Valeriu Anania, cu ilustrații de Albrecht Dürer.

2002

O *Psaltire* în format mic este publicată la Editura Artemis din București.

La Chișinău apar *Psalmii*, tipăriți de Societatea Biblică Interconfesională din Moldova în două versiuni: cu caractere latine și cu caractere chirilice.

2003

La Editura Marineasa din Timișoara, Eugen Dorcescu publică volumul *Biblice*, cuprinzând versificări ale cărților biblice: *Psalmii, Ecclesiastul, Pildele, Rugăciunea regelui Manase*.

Editura Adormirea Maicii Domnului din București scoate *Psaltirea*, în format A 6, iar în 2005 în format A 4.

Ioan Ciorca versifică *Pildele sau Proverbele lui Solomon, Ecclesiastul și Cântarea cântărilor* la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca.

2004

La Editura Emia din Deva apare *Cântarea Cântărilor*, tradusă din ebraică de Melania Daniela Bădic.

O *Psaltire* în format mare, care reproduce textul îndreptat ortografic al ediției din 1843 de la Mănăstirea Neamț, este publicată la Editura Cartea Ortodoxă din Alexandria.

2005

La Editura Sapientia a Institutului Romano-Catolic „Sf. Iosif” din Iași apare *Cartea Psalmilor*, traducere, comentarii și note de Alois Bulai, Anton Budău și Iosif Răchiteanu.

La Editura Oastea Domnului, Traian Dorz publică *Cântările Psalmilor*.

La Editura Hasefer din București apare *Sulul Esterei (Meghilat Ester)*, cu text paralel în ebraică și română, ediție îngrijită de Baruch Tercatin.

2006

O ediție din *Psalmi* este publicată la Editura Emia.

Cartea înțelepciunii lui Solomon, în traducerea lui Alexandru Anghel, apare la Editura Herald din București.

Editura Hasefer publică *Cartea Rut (Meghilat Rut)*, traducere și comentarii de Baruch Tercatin.

Aurel Anghel-Cocora publică *Cartea Psalmilor* în versuri la Editura Omega din Buzău.

2007

La Editura Brumar din Timișoara apare *Cartea Psalmilor*, „pre stihuri retocmită acum” de Șerban Foarță.

Este publicată *Psaltirea* la Editura Egumenița din Galați.

Editura Mentor din Târgu Mureș publică o ediție bibliofilă din *Cântarea Cântărilor a regelui Solomon*, sub îngrijirea lui Stefan Orth.

2008

Apare *Psaltirea* la Editura Mitropoliei Olteniei.

Editura Art din București publică într-un volum *Ecclesiastul și Cântarea Cântărilor*, „pre stihuri retocmite acum” de Șerban Foarță.

2009

La Editura Reîntregirea din Alba Iulia este publicată *Psaltirea*, în îngrijirea lui Rafail Noica.

Apare *Cântarea Cântărilor*, într-o ediție bibliofilă bilingvă (română și latină), la Editura Tehnopress din Iași.

2011

La Editura Sapientia a Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași apare *Vechiul Testament. I. Pentateuhul* (Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul), traducere și note de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu.

2012

Editura Sapientia din Iași publică *Vechiul Testament. II-III. Cărțile istorice*, vol. I (*Iosue, Judecători, Rut, 1-2 Samuel, 1-2 Regi, 1-2 Cronici*), vol. II (*Esdra, Nehemia,*

Estera, Tobia, Iudita, 1, 2 Macabei), traduse și adnotate de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu.

Psaltirea Renascentistă Franceză: versificarea în limba română a psalmilor pe melodiile hughenote cu ocazia împlinirii a 450 de ani de la apariția Psaltirii Renascentiste Franceze (1562–2012) este publicată la Editura Academiei Române. Editori: Mircea Valeriu Diaconescu, Ștefan Bratosin, Iacob Coman.

2016

Este publicată o ediție-pilot a *Bibliei Cornilescu* revizuită, cuprinzând cărțile *Geneza, Marcu, Ioan, Romani*.

2017

Apare la Editura Humanitas *Biblia după textul ebraic*, vol. I. *Geneza*. Ediție îngrijită de Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu. Traducere, studii introductive și note de Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, Melania Bădic, Emanuel Conțac, Octavian Florescu, Victor-Lucian Georgescu, Cristinel Iatan, Alexandru Mihăilă, Delia Mihăilă, Ovidiu Pietrăreanu, Tarciziu-Hristofor Șerban, Silviu Tatu. Este urmat textul masoretic din *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS), editio quinta emendata (1997).

2018

La Editura Sophia din București apare o *Tâlcuire a celor 150 de psalmi ai prorocului împărat David*, ediție îngrijită de Florin Stuparu, având la bază *Psaltirea* de la Buzău din 1841.

Apare la Colegiul Ortodox „Noul Studion” și Editura Imnion din Chișinău *Psaltirea Sfântului proroc David*, tradusă și comentată în Muntele Athos. Ediția a II-a, revizuită și adăugită, este publicată în 2020.

2019

Editura Humanitas publică *Biblia după textul ebraic*, vol. II. *Exodul. Leviticul*. Ediție îngrijită de Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu. Traducere, studii introductive și note de Maria Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, Melania Bădic, Emanuel Conțac, Octavian Florescu, Victor-Lucian Georgescu, Cristinel Iatan, Alexandru Mihăilă, Delia Mihăilă, Ovidiu Pietrăreanu, Tarciziu-Hristofor Șerban, Silviu Tatu, Cătălin Vatamanu.

O ediție online din *Psalmii lui Solomon* publică Dorin Octavian Picioruș, pe baza *Septuagintei*, ediția A. Rahlfs (1935).

2020

La Editura Polirom apare *Cartea Psalmilor. Psalmii 1-50*, traducere după textul masoretic din *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (Stuttgart, Gesamtherstellung Biblia-Druck, 1977), care cuprinde textul în limba română și în ebraică (în original și transliterat). Traducere, transliterare și note de Madeea Axinciuc (coordonator), Ioana Bujor, Rodica Gurămultă, Gabriela Myers, Alina Tăriceanu, Beniamin Chircan, Sabina Avram, Ioana Zamfir, Gabriel Victor Băclea, Andrada Chioveanu. Lectura în limba ebraică Rafael Shaffer.

La Editura Ecou Transilvan din Cluj-Napoca, Ioan Ciorca publică *Psalmii*, o adaptare în versuri.

2021

La Editura Humanitas apare *Biblia după textul ebraic*, vol. III. *Numerii. Deuteronomul*. Ediție îngrijită de Maria Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu. Traducere, studii introductive și note de Maria Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, Melania Bădic, Ștefan Colceriu, Emanuel Conțac, Octavian Florescu, Victor-Lucian Georgescu, Cristinel Iatan, Alexandru Mihăilă, Delia Mihăilă, Ovidiu Pietrăreanu, Tarciziu-Hristofor Șerban, Silviu Tatu.

II. Traduceri și ediții parțiale ale *Noului Testament*

1532

Sunt atestate documentar primele traduceri românești ale *Evangheliei* și *Apostolului*, provenite din Moldova.

c. 1546

Două file manuscrise dintr-un *Apostol* bilingv, cuprinzând fragmente din *Epistola către galateni*, sunt publicate în 1906 de N. Iorga.

1551–1553

Este tipărit *Tetraevangelul* bilingv slavo-român de la Sibiu de Filip Moldoveanu, tradus după o versiune slavonă, confruntată cu *Biblia lui Luther*. Un exemplar lacunar, având 117 file, care conține o parte din *Evanghelia după Matei* (cap. 3–27), se păstrează la Biblioteca Națională a Rusiei din Sankt-Petersburg. A fost editat în facsimile de L. Demény și Emil Petrovici (București, Editura Academiei Române, 1971).

1559–1560

Apostolul Bratul, scris de copistul cu același nume, în sud-estul Transilvaniei, în anul 7068 de la facerea lumii, conservă, fragmentar, o versiune bilingvă, cu text alternativ slavo-român, aproape completă a *Faptelor Apostolilor*. Mai sunt incluse *Epistola lui Iacov*, integral. *Epistolele lui Petru, I și II*, *Ioan, I și II*, aproape integral, precum și *Epistola lui Iuda*, în întregime. Descoperit la sfârșitul secolului al XIX-lea la Mănăstirea Sucevița, manuscrisul este păstrat la Muzeul de Literatură al Moldovei „Dosoftei” din Iași. O ediție de text a *Codicelui popii Bratul* publică Al. Gafton în 2003 la Editura Universității „Al. I. Cuza” din Iași. A fost publicat în facsimile într-o ediție bibliofilă de C. Dimitriu (Iași, Demiurg, 2005).

1561

Tetraevangelul românesc este tipărit de Coresi la Brașov. S-a apelat la o versiune slavonă, apropiată de cea care a stat la baza ediției brașovene din 1562. Ediții: Gherasim Timuș Piteșteanu (București, Tipografia Cărților Bisericești, 1889) și Florica Dimitrescu (București, Editura Academiei Române, 1963).

1563–1583

Codicele Voronețean (BAR București, ms. rom. 448), manuscris descoperit la Mănăstirea Voroneț în 1871, conține 85 de file care cuprind *Faptele Apostolilor* (parțial), epistola lui Iacob, prima epistolă a lui Petru și, fragmentar, a doua epistolă a lui Petru. Traducerea s-a efectuat după un original slavon de redacție mediobulgară, confruntat cu o versiune latină. Textul a fost editat de I. G. Sbiera (Cernăuți, Tipografia Archidiecezană, 1885) și de Mariana Costinescu (București, Editura Minerva, 1981).

1566

Apostolul (Praxiul) sau *Lucrul Apostolesc*, imprimat la Brașov de diaconul Coresi, cuprinde textul fragmentar al *Faptelor apostolilor* și al epistolelor. Alături de izvorul slavon principal, au fost identificate similitudini cu *Vulgata* și cu *Biblia* lui Luther. Păstrat în patru exemplare (BAR), a fost editat în facsimile de I. Bianu (București, Cultura Națională, 1930).

1574

Între 3 iunie și 4 iulie, este copiat în insula Rhodos *Tetraevanghelul* de Radu de la Mănăstirea, din porunca lui Petru Cercel, manuscris păstrat la British Museum din Londra (Harley MS 5573). Este o copie directă sau indirectă a unui exemplar din *Tetraevanghelul* lui Coresi din 1561. A fost editat de M. Gaster (1929).

1646

Diacul Constantin din Ghindăoani (Neamț) copiază un *Apostol* slavo-român, cu text intercalat, având adăugate și *Scrisorile sobornicești* (BAR, ms. rom. 85).

c. 1650

La Mănăstirea Războieni (Neamț) este redactat un *Tetraevanghel*, după o versiune bulgărească (BAR, ms. rom. 296).

1652

Ieromonahul Misail de la Mănăstirea Bisericieni copiază un *Apostol* slavo-român (BAR, ms. rom. 69).

1670–1680

Este redactat *Apostolul Crețu* (BAR, ms. rom. 1252).

1677–1678

Grămaticul Ionașco din Coieni (Gorj) copiază un *Tetraevanghel* slavo-român (BAR, ms. rom. 497).

1682

Evangelia românească este publicată de mitropolitul Teodosie la București, cu sprijinul tipografului Chiriac.

1683

Este tipărit, tot la București, *Apostolul*, de Damaschin Gherbest, sub îngrijirea mitropolitului Teodosie.

1685

La Mănăstirea din Câmpulung, Nicola grămaticul copiază un *Tetraevanghel* (BAR, ms. rom. 1327).

1693

Antim Ivireanul tipărește la București *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie elinească și rumânească*.

1697

Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie este tipărită o doua oară la Mănăstirea Snagov, „diortosită cu mai multă nevoie” de Antim Ivireanul și, probabil, de Damaschin Dascălul. A fost editată recent de Roxana Vieru și Adina Chirilă (Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021).

1702–1703

Grămaticul Teofil de la Rucăr (Argeș) copiază un *Tetraevanghel* și un *Apostol* fragmentar (BAR, ms. rom. 1154, codicele Gaster).

1704

Apare la Buzău, sub îngrijirea episcopului Damaschin, un *Apostol*, „carele acum a dooa oară, precum mai nainte au fost așăzat după cel grecesc s-au tipărit”.

1723

Noua ediție a *Evangheliei*, tipărită de popa Stoica Iacovici la București, sub patronajul domnitorului Nicolae Alexandru Mavrocordat, va fi reluată, cu mici modificări, în anii următori la Iași (1741, 1762), București (1742, 1750, 1760, 1775), Râmnic (1746, 1784, 1794) și Blaj (1765, 1776, 1817).

1728

Luca Muncăceanul copiază în Bihor *Evanghelia* de la București din 1682.

1736

Biv vel căpitanul Gavriil Gherghel copiază o *Evanghelie* (BAR, ms. rom. 761).

1741

La Iași, Teodor Ianovici copiază *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie* (BAR, ms. rom. 495).

1743

Este publicat *Apostolul*, atât la București, cât și la Buzău, fiind reprodus ulterior la Râmnic (1747, 1794), Iași (1756, 1791), București (1764, 1774, 1784, 1820), Blaj (1767, 1776, 1802, 1814).

1760

La Bârgău (Bistrița-Năsăud), ieromonahul Vartolomei Volskii copiază cele patru evanghelii după *Noul Testament* de la Bălgrad (BAR, ms. rom. 5684).

1769

Este tipărită la Kolocsa (Kalocsa, Ungaria), cu litere latine și ortografie maghiară, *Evanghelie la toate duminics si szerbetorj peszte tot anul*, sub îngrijirea paterului Biró Dávid; ediția a II-a apare la Buda, în 1799.

1806

În tipografia lui Ioan Bart din Sibiu apare *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*, luând ca model edițiile de la Râmnic.

1812

Este imprimată cu litere chirilice *Evanghelia* la Buda, în „crăiasca Tipografie a Universității din Peșta”, având gravuri de Wenzel **Engelmann din Viena**.

1821

Apare *Evanghelia* la Mănăstirea Neamț (pe baza *Noului Testament* din 1819 de la Sankt-Petersburg), retipărită în același centru în 1845 și 1858, precum și la Iași în 1841, 1854, 1859 și 1862.

1834

O nouă ediție a *Evangheliei* apare la Buzău, retipărită în 1837, iar cu litere latine în 1869. La Mănăstirea Neamț este publicată *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*, cu reeditări în 1845 și 1858.

1835

Din „orânduirea” arhiepiscopului Veniamin Costachi, este tipărit la Iași un *Apostol*, *adeacă sfințita carte cuprinzătoare de Faptele și Epistolele Sfinților apostoli*.

1836

Episcopul Chesarie scoate la Buzău un *Apostol ce coprinde întru sine Faptele și Epistolele sfinților apostoli*. Va fi retipărit cu litere latine, în 1869, de episcopul Dionisie Romano.

1840

Apare la Buzău *Sfânta Evanghelie care să cetește în zioa de Paști, dimineața la liturghie*, „tradusă în mai multe limbi”. O nouă ediție, cu alfabet de tranziție, este publicată în 1869.

La Sibiu este publicată *Sfânta Evanghelie ce să zice în sfânta și luminată zi a Paștilor, la a doua înviare*, „culeasă în opt limbi”, cu un cuvânt „către cititor” de Anton Pann. O nouă ediție apare în 1844.

1844

Apare la Sibiu *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*, ediția a II-a, retipărită în 1859 și 1871.

1845

La Mănăstirea Neamț este publicat un *Evanghelistariu*.

1851

Apostolul este tipărit cu caractere chirilice la Sibiu și, în același an, la Mănăstirea Neamțului și Secului.

În Tipografia Româno-Franceză din Iași apar *Dumnezeieștele Evanghelii a sfinților apostoli Mathei, Marco, Luca și Ioan*, cu reeditări în 1852 și 1854.

1854

O ediție fragmentară care cuprinde cele patru evanghelii, intitulată *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, apare la București.

Este publicat în Tipografia Francezo-Română din Iași *Evanghelia Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*.

1855

La Iași, în Tipografia Buciumului Român, T. Codrescu publică, cu alfabet de tranziție, *Evanghelia Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, o „carte de cetire” reeditată în 1859 și 1862. Apare la Chișinău o *Evanghelie*, o reproducere a ediției de la Buda din 1812.

1856

Apare la București, „cu cheltuiala și sânguința” mitropolitului Nifon, un *Apostol ce coprinde Faptele și Epistolile sf. apostoli*, precum și *Dumnezeiasca Evanghelie*, reeditată în 1858, tipărite cu alfabet de tranziție.

1858

Nifon Bălășescu publică la Tipografia Lessicografică din București *Epistolele și Evangheliile Duminecilor și ale sărbătorilor de peste tot anul* (ediția a II-a, 1861, ediția a III-a, 1864).

1859

Mitropolitul Andrei Șaguna publică la Sibiu *Cartea Evangheliilor*.

La București apare *Evanghelii ce se citește în zioa de Paște*, „în șase limbi”, precum și *Sfânta Evanghelie ce să zice în zioa de Paște, la a doua înviere*, „culeasă în 12 limbi”.

1865

Calinic, episcopul Râmnicului Noului Severin, scoate *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*.

1869

La Buzău apare *Santa și dumnezeiasca Evanghelie*, revăzută și corijată de episcopul Dionisie Romano.

1872

Este tipărit la București *Evanghelia și Apostolul*.

1878

Apare la Blaj un *Apostolieriu*, reeditat în 1894.

1880

Este tipărită în mai multe limbi la Blaj *Santa Evanghelia ce se cetește în santa și luminata Domineca a Paștelor*.

1881

La București apare, în dialectul aromân, un *Evangheliu*.

1883

În Tipografia Archiepiscopiei din Cernăuți este publicat *Evangheliul de la serânda din Duminica Paștilor Ioan*.

1886

Prima ediție sinodală a *Noului Testament* apărută la București, în Tipo-Litografia Cărilor Bisericești, cuprinde numai textul evangheliilor (pe copertă: 1887).

1887

Evangheliile sfințelor și mântuitoarelor patimi ale Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos sunt publicate la București, în Stabilimentul Grafic Socec & Teclu.

1888

Apare în Tipografia Cărilor Bisericești din București *Sânta și dumnezeiasca Evanghelie a sântilor evangheliști Mateiu, Marcu, Luca și Ioan*, cu aprobarea Sf. Sinod (pe copertă: 1889), reeditată în 1890.

1889

În Tipografia Cărilor Bisericești din București este publicat *Apostolul*, ediție a Sf. Sinod. Este reeditat în 1899 (1900) și 1914. La București apare *Vangheliu al Mattheu*, tradus în dialectul macedoromân de Lazul al Dumii (Pisodrênu).

1894

Cele patru *Evanghelii* sunt tipărite la București, într-o ediție „conformă textului de la Neamțu aprobat de Sântul Sinod al Sântei Biserici Autocefale Ortodoxe Române”.

1895

Este publicată la București, în Lito-Tipografia „Carol Göbl”, sub auspiciile Societății Biblice Britanice, *Sânta Evanghelie*, tradusă din limba greacă de Nicolae Nitzulescu.

Apar la Iași, la Librăria „Școalelor” (Librăria „Frații Șaraga”), *Sfintele și dumnezeieștile Evanghelii*, preluate după *Noul Așezământ* din 1818 de la Mănăstirea Neamț.

1896

Apar *Sfintele și dumnezeieștile Evanghelii Matei-Marcu-Luca-Ioan*, „pentru usul școalelor primare urbane și rurale de băieți și fete”, publicate, sub îngrijirea arhimandritului V. Răileanu, la Editura Librăriei Școalelor „Frații Șaraga” din Iași. Ediția a fost alcătuită pe baza *Noului Așezământ* de la Mănăstirea Neamț din 1818.

1899

O *Evangelie a Sf. Ioan*, ediție revăzută și adăugită, este tipărită în română de Societatea Biblică Anglicană și străină (Suffolk, Richard Clay and Sons, Limited).

1900

Apare la Sibiu, în Tipografia Arhidiecezană, un *Apostol*, tipărit întâia oară cu litere latine. O nouă ediție va fi publicată în 1917.

La Blaj apare o nouă ediție a *Evangeliei*, retipărită în 1918.

1902

Sfânta Evanghelie ce se zice la vecernia din ziua de Paști (la a doua înviere), ediție a Sf. Sinod, este publicată la București.

1903

Cu aprobarea Sf. Sinod, în Tipografia Cărților Bisericești din București apare *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*, ediția a III-a, urmată în 1911 de ediția a IV-a.

1907

În Tipografia Arhidiecezană din Sibiu apare *Sfânta Evanghelie*.

1909

La București apare *Evangelia sau Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Christos*.

1910

Sunt publicate, succesiv, de Societatea Biblică Britanică ediții uniforme din *Sfânta Evanghelie* de la Matei, Marcu, Luca și Ioan, la Tipografia Pallas din Budapesta. Reeditate în 1913 și 1915.

1911

Apostolul sau Faptele și Epistolele Sf. apostoli apare la Blaj, în Tipografia Seminarului Teologic Arhiepiscopesc, cu binecuvântarea arhiepiscopului Victor Mihályi de Apșa.

Este editată la Londra *Evangelia după Sf. Luca. The Gospel according to Saint Luke*, cu text paralel în română și engleză, tiparul fiind executat la **Trowitzsch** & sohn of Berlin.

La Vălenii de Munte este publicată *Sfânta Evanghelie de la Mateiu* (pe copertă: 1912).

1912

La București apare în aromână *Apostolul tră tuti duminicili și serbătorili din anlu întreg*, „tu limba arumânească scriat di preftul economlu Ioan G. Murnu, aromân di Veria (Karaferia)”.

1914

Apare la Chișinău o *Evangelie*, cu text paralel în rusă și în română (cu caractere chirilice).

1915

Sfânta Evanghelie de la Ioan este tipărită la Institutul de Arte Grafice „C. Sfetea” din București.

1916

Este publicată la Hălăucești (Iași), în Editura Tipografiei „Serafica” a Seminarului Franciscan, *Sfânta Evanghelie de la Matei*, tradusă din limba latină de Benvenut-Rudolf Wiener (Părintele Vineri).

1922

B. Vineri traduce din latină la Hălăucești (Iași) *Sfânta Evanghelie de la Marcu*.

1924

La Mănăstirea Cernica este publicat un *Apostol*, ediția a V-a, retipărit în 1940.

Apare la Editura Tipografiei „Serafica” a Seminarului Franciscan din Hălăucești, apare *Sfânta Evanghelie de la Luca*, tradusă din latinește de B. Vineri.

În Tipografia Mănăstirii Neamț apar separat cele patru *Evanghelii*, traduse de Nicodim.

1925

În Editura Tipografiei „Serafica” a Seminarului Franciscan din Hălăucești, apare *Sfânta Evanghelie de la Ioan*, tradusă din latinește de B. Vineri.

1929

Apare *Sfânta Evanghelie de la Luca*, „din nou tălmăcită și tâlcuită pentru popor” de Ioan Irineu Mihălcescu.

1934

În Tipografia Mănăstirii Neamț arhimandritul Isaia tipărește *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*.

1947

Apare *Sfânta Evanghelie* sau cele patru *Evanghelii* combinate în una, de M. Sales, cu note de Alois Dămoc, în Tipografia lui Alexandru Țerek din Iași.

1950

Apare ediția sinodală a *Apostolului*, care cuprinde *Faptele apostolilor*, *Epistolele pauline* și *Epistolele sobornicești*.

1960

Apare la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă o nouă ediție din *Apostol*, text revăzut în 1974, cu tiraje succesive în 1988 și 1999.

1964

Este publicată *Sfânta Evanghelie*, a VIII-a ediție sinodală.

1983

Apare noua versiune revizuită a *Evangheliei*, la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, reeditată în 2001.

1984

În Editura Avdella apare *Sânta Evanghelie di la Marcu, ditu Noulu Testamentu a Domnului a nostru Isus Hristos*, „pri limba armânească di Apostol Caciuperi”.

1994

Apare la Editura Agape un *Interliniar grec-român. Epistola către romani*, în îngrijirea lui Olimpiu S. Cozma.

1996

La Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București apar *Evanghelia după Matei* și *Evanghelia după Marcu*.

1997

În traducerea lui Alois Bulai și Anton Budău apar *Sfintele Evanghelii* la Editura „Presa Bună” a Episcopiei Romano-Catolice din Iași. Ediția a II-a revizuită va fi publicată în 2006 la Editura Pauline din București.

1998

Sfintele Evanghelii, în format mic, apar la Editura Pauline. Este publicat la Editura Agape din Făgăraș un *Interliniar grec-român. Evanghelia după Matei*, în îngrijirea lui Olimpiu S. Cozma.

1999

O ediție pilot din *Epistola întâi către Timotei* este publicată de Societatea Biblică Interconfesională din România.

2000

Evanghelia după Ioan, în traducerea lui Dumitru Cornilescu, adaptată ortografic, este publicată la Editura „Lumina Lumii”.

2002

Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București publică *Evanghelia după Luca* și *Evanghelia după Ioan*.

Apare la Chișinău *Evanghelia lui Ioan*, editată de Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova.

2003

Este publicat la Editura Buna Vestire din Blaj *Apostolul*, primul după ediția din 1911 de la Blaj.

2006

La Editura Renașterea din Cluj sunt publicate *Sfintele Evanghelii după Matei, Marcu, Luca și Ioan*, „versiune diortosită, redactată și adnotată” de Bartolomeu Valeriu Anania.

La Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române apare *Sfânta Evanghelie după Luca*, preluată din ediția *Noului Testament* din 2002.

2007

La Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române apare *Sfânta Evanghelie după Matei*.

2008

O ediție bibliofilă din *Tetraevangheliar*, bogat ornamentată, este publicată la Editura Paideia.

2009

Apare la Editura Curtea Veche din București *Noul Testament. Evanghelia după Matei*, ediție bilingvă română și greacă, introducere, traducere, comentariu și note patristice de Cristian Bădiliță. Reeditare în 2015 la Editura Vremea.

2010

O ediție critică a *Noului Testament. Evanghelia după Ioan*, traducere comentată de Cristian Bădiliță, în paralel cu textul grec original, apare la Editura Curtea Veche. O nouă ediție revizuită apare la Editura Vremea în 2015.

Este publicată *Sfânta și dumnezeiasca Evanghelie*, ilustrată color, reeditată în 2013.

2012

Apare la Editura Adevărul Holding *Noul Testament. Apocalipsa lui Ioan*, ediție bilingvă, traducere inedită și comentariu de Cristian Bădiliță. Este reeditat la Editura Vremea în 2015.

Trinitarian Bible Society publică *Evanghelia după Luca*.

2014

La Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române apare o nouă ediție îmbunătățită și corectată a *Apostolului*.

2015

La Editura Vremea apare ediția bilingvă a *Noului Testament. Evanghelia după Marcu*, în traducerea lui Cristian Bădiliță. Reeditat în 2020. Este publicat la aceeași editură *Noul Testament. Apocalipsa lui Ioan*, traducere inedită și comentariu de Cristian Bădiliță.

2016

Editura Vremea publică *Noul Testament. Evanghelia după Luca*, sub îngrijirea lui Cristian Bădiliță, cu text paralel în limbile greacă și română. Tot aici apare *Evangheliar. Cele patru Evanghelii*, pe baza ediției moderne a textului grec (ESV Greek-English New Testament, Eberhard Nestle-Kurt Aland 28th Edition and English Standard Version).

Preotul Toma Chiricuță publică la Editura Fântâna Darurilor *Evanghelia*, „tălmăcită pentru timpul prezent”.

2017

Cristian Bădiliță publică *Noul Testament. Faptele apostolilor*, ediție bilingvă, la Editura Vremea.

2019

Apare *Apostolul*, înzestrat cu miniaturi, ediție omagială la împlinirea a 550 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna. Este preluat textul ediției din 2014.

2021

Biblia în versuri, scrisă de Nil Dorobanțu, apare la Editura Floarea de april din Zemeș (Bacău). Culegerea cuprinde: Sfânta Evanghelie după Ioan, Faptele Sfinților Apostoli, Epistola către romani a Sfântului Apostol Pavel, Epistola întâi către corinteni a Sfântului Apostol Pavel, Epistola sobornicească a Sfântului Apostol Iacov, Epistola întâi sobornicească a Sfântului Apostol Petru, Epistola a doua sobornicească a Sfântului Apostol Petru și Epistola întâi sobornicească a Sfântului Apostol Ioan.

III. Traduceri și ediții integrale ale Noului Testament**1648**

Noul Testament sau împăcarea au Leagea Noao a lui Isus Hristos, Domnului nostru, apărut la Bălgrad (Alba Iulia) sub îngrijirea mitropolitului Simion Ștefan, este prima noastră traducere completă care fructifică, în principal, noua versiune latină a lui Théodore de Bèze, comparată cu textul grecesc, cu *Vulgata*, cu *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581) și cu cea maghiară a lui Károlyi Gáspár (1590). Va fi editat, după 340 de ani, de un colectiv, sub auspiciile Episcopiei Ortodoxe Române de la Alba Iulia, în 1988 (reeditat în 1998).

1703

„Smeritul întru ieromonahi” Antim Ivireanul publică la București *Noul Testament*, acum întâi tipărit într-acesta chip pre limba rumânească.

1817

Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos este imprimat la Sankt-Petersburg din inițiativa „Rossieneștii Însotiri a Bibliei”. Va fi reluat, cu unele revizuri, în 1819.

1818

Noul Testament, adecă Așezământ este tipărit la Mănăstirea Neamț, de ieromonahul Gherontie, cu sprijinul mitropolitului Veniamin Costachi.

1838

La Smirna (actualmente Izmir, Turcia) este publicat *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, „tipărit cu voia și bagoslovenia preasfințiților episcopi ai Prințipatului Români, după cel mai ales model dat de preasfinția lor, în zilele preainălțatului domn stăpânitor a toatei Țării Românești, Alecsandru Dimitrie Ghica V.V.”. Textul, tipărit cu alfabet de tranziție, va fi reeditat la Smirna, tot în tipografia lui Ant. Damian, în 1846, apoi la Iași în 1847, 1854 și 1857, precum și la București în 1854, 1855 și, în două ediții, în 1857.

1859

Apare la București, în Imprimeria Națională a lui Iosif Romanow et comp., *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*, ediția a VI-a, prima tipărită cu litere latine.

1863

Este publicată la București, în tipografia lui Stephan Rassidescu, ediția a VII-a britanică a *Noului Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*, „corectată întocmai după textul original”, cu reeditări în 1867, la București, în Imprimeria lui Ioan Weiss, precum și în 1868, la Viena, în Editura A. Reichard et comp. Alte reeditări în 1875, 1877, 1881, 1884, 1885 și 1889, în Imprimeria lui Adolf Holzhausen din Viena, având în coligat *Cartea Psalmilor*.

1867

Sub îngrijirea mitropolitului Andrei Șaguna, apare la Sibiu, în Tipografia Arhiepiscopiei, *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, care reproduce textul chirilic din ediția integrală a *Bibliei* din 1856–1858.

1868

Apare la București *Evangelia populară sau Sacra Scriptură a Noului Testament*, tradusă după originalul elen, cu *Argumente și reflexiuni morale* de Ghenadie, episcop de Argeș.

1871

Apare la Iași, în tipografia lui H. Goldner, sub egida Societății Biblice pentru Britania și Străinătate, *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*, o ediție revizuită de W. Mayer, cu un nou tiraj în 1872.

1897

Noul Așezământ este titlul versiunii neotestamentare traduse din limba greacă de N. Nitzulescu, apărută la București, la Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, preluată în reeditările Societății Biblice Britanice din 1904, 1906, 1908, 1910, 1911, 1914 și 1917. Ultimele ediții vor fi imprimate în Tipografia Pallas din Budapesta.

1898

Apare *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, „după textul în slove chirilice, tipărit cu voia și blagoslovenia Preasfinților Episcopi ai Principatului României, după cel mai ales model dat de preasfinția lor”.

1905

În Tipografia Cărilor Bisericești este publicat, „cu aprobarea și binecuvântarea Sfântului Sinod”, *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*. Este preluată ca text de referință ediția de la Mănăstirea Neamț din 1818.

1909

Apare la Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, *Noul Testament*, sub îngrijirea lui Sofronie Vulpescu Craioveanul, locotenent al Eparhiei Râmnicului Noului Severin. Următoarele ediții ale Sfântului Sinod vor fi publicate în 1914 și 1922.

1913

La Tipografia Arhidiecezană din Sibiu este publicat *Noul Așezământ*, „tradus din limba originală greacă” de N. Nitzulescu.

1920

Este publicat la București de Societatea Evanghelică Română *Noul Testament*, tradus de Dumitru Cornilescu, care fructifică parțial, pe lângă sursa greacă, versiunea lui Louis Segond (Geneva, Cherbuliez, 1880). După o primă revizie în 1924, vor urma noi reeditări în 1925, 1928, 1930, 1931, 1932, 1934, 1936, 1937, 1938. Revizuit în 1981, va fi reeditat succesiv până astăzi de Societatea Biblică Britanică. O ediție similară este tipărită în 1962 la Tel Aviv.

1921

Apare la București ediția revizuită de N. Nitzulescu a *Noului Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos*, sub auspiciile mitropolitului primat D. D. Ghenadie.

1924

Apare la Mănăstirea Neamț prima ediție a traducerii *Noului Testament*, efectuată de episcopul Nicodim Munteanu, viitorul mitropolit și patriarh, cu reproduceri, în același centru, în anii 1926, 1931, 1937, precum și la București, în 1941.

1925

Canonicul Ioan Bălan publică la Oradea *Noul Testament al Domnului nostru Isus Hristos*, pornind de la traducerea lui Samuil Micu, o ediție cu explicații reluată de viitorul episcop greco-catolic, la Lugoj, în 1938 (ediția a III-a, Oradea, 1995).

1927

Apare la București prima ediție a *Noului Testament*, în traducerea lui Grigorie Pișculescu (Gala Galaction), cu noi tiraje în 1930 și 1937.

1935

În Editura Tipografiei „Serafica” a Seminarului Franciscan din Săbăoani (Neamț) apare *Noul Testament*, tradus de Benvenut Rudolf Wiener (Părintele Vineri) și Gheorghe Anton. Reeditări: 1959, 1967, 1993.

1937

Apare *Noul Testament*, cu aprobarea Sf. Sinod, tradus din limba greacă de I. Irineu Mihălcescu și Teodor M. Popescu (ediția a II-a, 1942).

1942

Episcopul Nicolae Colan, viitorul mitropolit, publică la Cluj o ediție a *Noului Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos* (ediția a II-a, 1945).

1949

Apare *Noul Testament și Psalmii*, o traducere nouă făcută de teologii Gheorghe Cornilescu, Teodor Popescu și Emil Constantinescu.

1951

Este tipărită la București, cu binecuvântarea patriarhului Iustinian, o nouă ediție a *Noului Testament*, cu noi tiraje în 1972 și 1976.

1975

Apare la Paris, la Éditions du Dialogue, Société d'éditions internationales, *Noul Testament*, tradus și adnotat de Emil Pascal după *Novum Testamentum Graece*, versiunea Nestle-Aland (London/ Stuttgart, United Bible Societies/ Württembergische Bibelanstalt, 1969/ 1971), publicat cu aprobarea Misiunii Catolice Române din Paris. Reeditat în 1976, 1990 și 1992.

1979

La Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă este publicat *Noul Testament cu Psalmii*, revizuit de o comisie alcătuită din Constantin Cornițescu, Ioan Mircea, Nicolae Petrescu și Dumitru Radu. Va fi reeditat, cu unele îndreptări operate de Dumitru Fecioru și C. Cornițescu, în 1983, 1988, 1991.

1984

În seria Living Bibles International este publicat *Noul Testament pe înțelesul tuturor*.

1990

The Gideons International publică o ediție în limba română a *Noului Testament*, retipărită în 1995.

1991

Se editează de United Bible Societies *Noul Testament cu Psalmi*.

1992

La Editura Episcopiei Ortodoxe a Alba Iuliei este publicat *Noul Testament cu Psalmii*. Este tipărită la Deerfield, Florida, *Biblia de studiu pentru o viață deplină*. *Noul Testament*, după traducerea lui D. Cornilescu, confruntată cu versiunea din *The Life Study Bible* (1990).

1993

La Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bartolomeu Valeriu Anania publică *Noul Testament*, versiune revizuită și comentată, având ca reper, după cum declară în *Notă asupra ediției*, versiunea critică Kurt Aland. Ediția a II-a revăzută și îmbunătățită va fi tipărită în 1995.

La Editura Messaggero din Padova se tipărește *Noul Testament al Domnului nostru Isus Cristos*, ediția a II-a, revăzută de părinții franciscani (ediția I: 1935).

O versiune literală din *Noul Testament*, în revizia lui Olimpiu S. Cosma, este publicată în Germania, la Bielefeld, tutelată de Christliche Literatur-Verbreitung, iar împreună cu *Psalmii* în 1995.

1998

Noul Testament, într-o traducere în limba română contemporană realizată de Sorin V. Sabou și Simona Sabou, este publicat de International Bible Society, iar împreună cu *Psalmii* de Gute Botschaft Verlag din Dillenburg.

Apare *Noul Testament*, ediție bilingvă româno-maghiară, la Editura „Kálvin János/ John Calvin” din Budapesta. Textul românesc preia versiunea Anania.

2000

Apare *Noul Testament*, o traducere în limba română modernă, versiune girată de World Bible Translation Center (USA), retipărită în 2002. O ediție bilingvă româno-engleză apare sub aceleași auspicii în 2006.

Sub tutela Alianței Evanghelice din România, este publicat *Noul Testament al Domnului nostru Isus Cristos*, în traducerea lui D. Cornilescu, la Editura „Lumina Lumii”, din Korntal (Germania), cu ediția a II-a revizuită în 2003.

2001

Editura Reîntregirea din Alba Iulia publică *Noul Testament* cu *Psaltirea*.

2002

Apare la Editura Sapientia din Iași *Noul Testament*, introducere, traducere și note de Alois Bulai, Anton Budău și Eduard Pătrașcu. Traducerea s-a făcut după ediția critică a Societăților Biblice Unite, *The Greek New Testament* (Stuttgart, Biblia-Druck GmbH, 1983). Reeditări: 2008, 2016.

Noul Testament cu *Psalmii* sunt publicați la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Reeditări: 2006, 2015, 2016, 2018, 2019.

2003

Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos este publicat la Editura Biserica Ortodoxă din Alexandria.

Apare la Editura „Lumină din lumină” *Noul Testament al Domnului nostru Isus Hristos*, ilustrat color.

2004

Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos (ediția D. Cornilescu) este tipărit de Editura Agape din Făgăraș.

O altă ediție este publicată de Liga Bibliei.

2005

Noul Testament și *Psalmii* apar la Chișinău, sub egida Societății Biblice Interconfesionale din Moldova.

2006

Ioan Ciorca publică *Noul Testament* în versuri la Editura Nevali din Cluj-Napoca, reeditat în 2014 la Editura Armonii Culturale din Adjud.

2007

Apare la Arad *Noul Testament*, în traducerea „fidelă” din greacă (versiunea B.F. Westcott și F.J.A. Hort) a lui Viorel Rațiu, revizuită în 2014.

2009

Apare *Noul Testament al Domnului nostru Isus Hristos* (traducerea D. Cornilescu revizuită), reeditat în 2011, 2014, 2022.

2010

Este publicată o nouă ediție interconfesională a *Noului Testament*, o traducere după texte originale grecești efectuată în cadrul Societății Biblice Interconfesionale din România (SBIR).

2021

Apare la Oradea *Noul Testament*, sub auspiciile Societății Biblice din România, în traducerea lui John F. Tipei (reeditat în 2023).

2022

Este tipărit *Noul Testament bilingv grec-român* de la Mănăstirea Vatoped (Muntele Athos).

IV. Traduceri și ediții integrale ale *Vechiului Testament* și ale *Bibliei***1661–1664**

Spătarul Nicolae Milescu efectuează la Constantinopol prima traducere integrală în română a *Vechiului Testament*, având ca sursă principală textul grecesc din *Septuaginta*, tipărită la Frankfurt, în 1597, de succesorii lui Andreas Wechel, Claude de Marne și Jean Aubry. O copie revăzută a acestei traduceri, transcrisă de Dumitru din Câmpulung, probabil în 1686–1687, este conservată în ms. rom. 45 de la BAR Cluj.

1665–1672

O nouă traducere a *Vechiului Testament* (BAR București, ms. rom. 4389) este realizată în Țara Românească, la cererea mitropolitului Teodosie Veștemeanul, probabil de Daniil Andrean Panoneanul, având ca surse de bază textul slavon al *Bibliei* tipărite la Ostrog în 1580–1581, reeditată în 1663, o ediție a *Vulgatei*, precum și „acel izvod rumânesc” al lui Milescu.

1688

Sub patronajul lui Șerban Cantacuzino, apare *Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi și ale cei Noao Leage*, cunoscută sub numele de *Biblia de la București* (BB), prima traducere și publicare integrală în limba română a *Sf. Scripturi*. Sursele principale sunt *Septuaginta* de la Frankfurt din 1597, precum și ediția lui John Biddle (London, Roger Daniel, 1653). La acestea se adaugă, pentru comparație, *Biblia de la Ostrog* (1581), probabil și una dintre edițiile uzuale ale *Vulgatei*. Este valorificată, în principal, traducerea lui Nicolae Milescu, revăzută de „oamenii locului”, probabil și de Dosoftei. A fost preluat, în mare parte, și textul *Noului Testament de la Bălgrad*, revizuit de frații Radu și Șerban

Greceanu. Tipărirea și îndreptarea greșelilor au fost efectuate de Mitrofan, fostul episcop de Huși. O transcriere interpretativă, însoțită de fotocopia textului chirilic, a fost publicată în 1988, sub egida Patriarhiei Ortodoxe Române, de către un colectiv coordonat de I.C. Chițimia și Mihai Moraru, într-o primă ediție diplomatică (cu un nou tiraj în 1997). O altă ediție critică a apărut în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum* (1988–2015), realizată în colaborare de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Universitatea Albert-Ludwig din Freiburg. Primul volum al unei noi ediții, îngrijită de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Alexandru Gafton, Laura Manea, N. A. Ursu, a apărut la Iași, în anul 2001, iar al doilea volum în 2003, tot la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

1760–1761

Episcopul unit Petru Pavel Aaron realizează la Blaj, cu ajutorul colaboratorilor săi, o nouă versiune în română a *Vechiului Testament* transpusă din latină, având ca etalon *Vulgata Sixto-Clementina*, traducere rămasă netipărită (BAR Cluj, ms. rom. 18, 21, 23, 25, 30, 68, reprezentând protograful traducerii, și ms. rom. 19, 20, 28, 29, reprezentând versiunea definitivă). O traducere a celor patru *Evanghelii* este conservată în ms. rom. 22. Textul este editat în 2005, în 5 volume, la Editura Academiei Române, de către un colectiv de cercetători clujeni, coordonat de I. Chindriș.

1795

Apare *Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a ceii Noao*, cunoscută sub numele de *Biblia de la Blaj*. Publicată cu sprijinul episcopului greco-catolic Ioan Bob, este opera lui Samuil Micu, care apelează, în parte, la textul ediției de la București din 1688, realizând, totodată, o nouă traducere după *Septuaginta*, într-o versiune editată de Lambert Bos (Franeker, Frans Halma, 1709), confruntată cu alte surse secundare de tipul edițiilor triglote din *Sacra Biblia Hebraice, Graece et Latine*, îngrijite de Arias Montano și Corneille-Bonaventure Bertram, cu apariții la Heidelberg (1586, 1599, 1616) și Paris (1729–1745). Protograful traducerii se păstrează la BAR Cluj (ms. rom. 63, 64, 70, 71, 92, 111, 112, 115). O încercare de reeditare a *Bibliei* din 1795, în primele decenii ale secolului XX, aparținând profesorului de la Blaj Victor V. Smigelschi (Szmigelski), rămâne în manuscris (BAR Cluj, ms. rom. 284). O ediție diplomatică jubiliară, concepută sub patronajul episcopului Virgil Bercea, coordonată de I. Chindriș și Eugen Pavel, a fost publicată la Roma, în Tipografia Vaticană, în anul 2000.

1819

La Sankt-Petersburg este tipărită de Societatea Biblică Rusă, în tipografia lui Nic. Grecea, într-un tiraj de 5000 de exemplare, sub îngrijirea arhimandritului Varlaam Cuza și sub supravegherea mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni de la Chișinău, *Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a ceii Noao*, o reproducere cvasiintegrală a *Bibliei* lui Samuil Micu din 1795.

1854–1856

Apare la Buzău, sub îngrijirea episcopului Filotei, *Biblia sau Testamentul Vechiu și Nou*, în cinci volume, o retipărire, cu mici modificări, a *Bibliei de la Blaj*, lucru recunoscut în prefață.

1856–1858

Mitropolitul Andrei Șaguna publică la Sibiu o nouă ediție a *Bibliei*, pe baza celei din 1795, cu o prefață intitulată *Cunoștințe folositoare despre Sfânta Scriptură*. Ediția este ilustrată cu 95 de gravuri de Gustave Doré, fiind supranumită și *Biblia cu iconițe*.

1865–1869

O nouă traducere din *Santa Scriptură a Vechiului Testament* a fost inițiată de Nifon Bălășescu, rămasă neterminată. Cărțile de la *Geneză* la *2 Samuel* au fost traduse, după textul ebraic, de Ierome (Ieronim Voruslan). *Plângerile* și *Ieremia* au fost traduse de arhimandritul Ghenadie Țeposu, iar celelalte cărți de F. Dubău și Constantin Erbiceanu, după texte grecești și latinești. Cărțile de la *1 Samuel* la *Maleahi* au fost revizuite de misionarul William Mayer. Tomul întâi (*Cele cinci cărți ale lui Moise, Iosua, Judecătorii, Rut*) a apărut la Iași, la Imprimeria Adolf Bermann, în 1865, tomul al II-lea (*1 Samuel – Psalmii*), în 1867, la Imprimeria H. Goldner din Iași, iar tomul al III-lea (*Proverbele – Maleahi*), în 1869, fiind publicate cu litere latine sub auspiciile Societății Biblice Britanice și Străine.

1870

Canonicul Timotei Cipariu realizează o transcriere cu caractere latine a *Bibliei de la București*, cu mici modificări lexicale, într-un limbaj etimologizant, rămasă în manuscris (BAR Cluj, ms. rom. 209).

1871

Este publicată la Iași *Sfânta Scriptură*, într-o nouă ediție cu litere latine, revăzută după textele originale de W. Mayer, în colaborare cu Vasile Palade. Ediția nu cuprinde cărțile apocrife, fiind prevăzută cu referințe de subsol.

1873

În imprimeria lui Victor Hornyánsky din Pesta apare *Sânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, o ediție nouă revăzută după textele originale și publicată de Societatea Biblică Britanică, având la sfârșit mai multe hărți.

1874

Apare la Iași, în Imprimeria H. Goldner, *Sânta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, cunoscută și ca *Biblia de Iași*, tipărită sub auspiciile Societății Biblice Britanice. Este prima ediție care are titluri pe secțiuni, dar fără trimiterile din subsolul paginii. Un al doilea tiraj conține trimiteri infrapaginale. Ediția britanică va cunoaște numeroase retipăriri la București (1893, 1906, 1908, 1909, 1911, 1912, 1913), Viena (1905) și Londra (1920). Aceste reeditări ale *Bibliei* vor adopta versiunea lui N. Nitzulescu a Noului Testament, revizuită ulterior de Petre Gârboviceanu. O revizie a ediției din 1911 va realiza Gheorghe Alexici.

1914

Apare *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a celei Nouă*, ediție a Sfântului Sinod, o prelucrare revizuită a textului din 1795, avându-l curator pe arhiereul Meletie Dobrescu. Este supranumită și *Biblia lui Carol I*. O ediție anastatică a primei *Bibliei*

Sinodale va fi publicată în 2008 la Editura Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului” din București, retipărită în 2014.

1921

Apare *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, „tradus din limba originală greacă”, fiind mitropolit primat D. D. Ghenadie. *Vechiul Testament* era preluat din *Biblia* din 1874, iar *Noul Testament* reproducea versiunea lui N. Nitzulescu.

La București este publicată de Societatea Biblică Britanică și pentru Străinătate *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, în traducerea lui Dumitru Cornilescu, o „edițiune nouă revizuită după testurile originale”, retipărită în 1924, 1926 și 1928. O nouă traducere, literală, realizată de D. Cornilescu după originalul ebraic și grecesc, este publicată în 1931, reeditată în 1942 și 1946.

1936

„Din îndemnul și cu purtarea de grijă” a patriarhului Miron Cristea, sub egida Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române apare o nouă traducere a *Sfintei Scripturi*, realizată de mitropolitul Nicodim al Moldovei, Gala Galaction și Vasile Radu. Traducerea celei de-a doua *Biblie Sinodale* s-a bazat pe textul grecesc al *Septuagintei*, confruntat cu cel ebraic. Ediția a II-a, revizuită, în principal, de noul patriarh Nicodim Munteanu, este publicată în 1944.

În Tipografia Mănăstirii Neamț este imprimată *Biblia ilustrată. Locuri alese, însoțite de ilustrații de artă și lămuriri științifice*, lucrare întocmită de Nicodim, mitropolitul Moldovei, și istoricul de artă I. D. Ștefănescu. O ediție anastatică va apărea în 2010 la Editura Nemira.

1938

Apare *Biblia, adică dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, sub auspiciile Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”. Noua traducere, efectuată de Vasile Radu și Gala Galaction, urmează pentru *Vechiul Testament* textele originale din *Biblia Hebraica*, ediția a treia a lui Rudolf Kittel (Stuttgart, Württembergische Bibelanstalt, 1937) și *Septuaginta*, ediția Alfred Rahlfs (Stuttgart, Württembergische Bibelanstalt, 1935), iar pentru *Noul Testament* ediția greco-latină a lui Augustinus Merck (Roma, Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, 1935). Noi tiraje ale așa-numitei *Biblie regale* vor vedea lumina tiparului în 1939 și 1940.

1947

La Editura Graiul Literar din București apare *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*.

1968

Noua ediție a *Bibliei*, apărută cu aprobarea Sf. Sinod, urmează ediția din 1936, revizuită în 1944, cu excepția *Psaltirii*, care este preluată din ediția din 1957. *Noul Testament* este reprodus după ediția din 1951. Textul a fost revizuit de către Ioan Gagi, Teodor M. Popescu și Dumitru Radu. *Biblia* va fi reeditată în 1975, cu o revizie de Ioan Gagi, într-un tiraj de 100.000 de exemplare.

1980

Apare *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, tipărită la Ierusalim, sub egida Societății Biblice.

1982

Este efectuată ultima revizie generală a *Bibliei*, având la bază, la fel ca edițiile din 1968 și 1975, traducerea din 1936, îndreptată în 1944. Este preluat *Noul Testament* cu *Psalmii* revizuit în 1979. Începând din 1988, *Biblia* va fi retipărită, periodic, de mai multe ori, sub îndrumarea patriarhului Teoctist și apoi a patriarhului Daniel, în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, în colaborare cu United Bible Societies. Alte reeditări: 1990, 1993, 2005, 2006, 2008, 2013, 2015, 2018, 2019.

1989

Este publicată de Gute Botschaft Verlag din Dillenburg *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, așa-numita „Biblie cu triumfi”, având la bază versiunea lui Dumitru Cornilescu, într-o „traducere literală nouă”, corectată și adaptată evoluției limbii române moderne, cu noi tiraje în 1990, 1991, 1992, 1998.

1990

În Italia este tipărită *Biblia* în limba română, prin grija comitetului Pro România din Gallese și a Cooperativei editoriale Il Cerchio din Rimini.

1993

Este editată în limba română de Precept Ministries International din Chattanooga, Tennessee, *Biblia internațională de studiu inductiv*.

1994

Biblia cu explicații, ediția a III-a, revizuită și adăugită, este tipărită la Berlin, Ohio, sub auspiciile lui TGS Internațional.

1996

Apare *Biblia de studiu pentru o viață deplină* (Thompson), în versiunea lui D. Cornilescu, tipărită, după *The Life Study Bible*, la Springfield, Missouri. Va fi reluată în 2000 și în 2002 (sub egida La Buona Novella Bible Publishing House și a Editurii Universității Emanuel din Oradea).

2001

Apare *Biblia sau Sfânta Scriptură*, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, arhiepiscopul Clujului, care își propune să restaureze „prezența și autoritatea Septuagintei în tradiția biblică românească”. Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiunea a fost tradusă și „diortosită” după *Septuaginta* (ediția A. Rahlfs) și *Noul Testament* din greacă (ediția Kurt Aland et alii), colaționată cu alte ediții de referință (*La Bible de Jérusalem*, ediția franceză a *Bibliei* tradusă de Émile Osty și Joseph Trinquet, *Traduction Oecuménique de la Bible*, *King James Version*) și cu traduceri românești anterioare. Va fi reeditată în 2004, 2007, 2009, 2011, 2018.

Societatea Biblică Interconfesională din România publică *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, „traducere literală nouă”, cu trimiteri (pe baza ediției Cornilescu II, din 1931), cu noi tiraje în 2005, 2012, 2020.

2002

Apare *Biblia cu ilustrații*, sub îngrijirea lui Sabin Verzan, la Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR.

Sub egida Trinitarian Bible Society din London este publicată o ediție revăzută a *Bibliei*, cu trimiteri, pe baza traducerii N. Nitzulescu, colaționată cu versiuni în ebraică și greacă. O nouă revizie este realizată în 2018.

2003

La Editura „Lumină din lumină” este publicată *Biblia*, însoțită de 1107 ilustrații color.

2004

La Editura Polirom din Iași apar primele două volume ale unei noi traduceri a *Septuagintei*, pe baza ediției lui A. Rahlfs, revizuite, confruntată cu *The Göttingen Septuagint*, în curs de editare (eds. Marguerite Harl *et alii*), fructificându-se și aparatul critic al celei mai recente redacții din *Bible d'Alexandrie*, publicată de Editura Cerf. Volumul întâi cuprinde *Pentateuhul* (*Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii și Deuteronomul*), iar volumul al doilea *Iisus Nave, Judecătorii, Ruth și 1-4 Regi*, însoțite de un bogat aparat critic. Coordonatorii traducerii sunt Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu și Dan Slușanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu. Traducerile sunt semnate de Cristian Bădiliță, Ion Pătrulescu, Ioana Costa, Eugen Munteanu, Mihai Moraru, Florica Bechet, Alexandra Moraru și Cristina Costena Rogobete. Proiectul noii traduceri, aparținând unui grup de laici, se realizează în cadrul Colegiului Noua Europă, sub patronajul lui Andrei Pleșu, cu sprijinul Fundației „Anonimul”.

Este reeditată *Biblia* lui D. Cornilescu din 1921, cu o corectură ortografică de Miodrag Recheșan, republicată în 2009 și cu o corectură morfologică.

Societatea Biblică din Moldova va edita la Chișinău o ediție a *Sfintei Scripturi* cu grafie chirilică.

2005

Apare, la Editura Polirom, volumul III din *Septuaginta*, care cuprinde cărțile 1-2 *Paralipomene*, 1-2 *Ezdra*, *Ester*, *Iudit*, *Tobit* și 1-4 *Macabei*. Traducerea volumului este coordonată de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu. Traducerile sunt efectuate de Francisca Băltăceanu, Gheorghe Ceaușescu, Vichi Dumitru, Ștefania Ferchedău, Theodor Georgescu, Octavian Gordon, Ștefan Colceriu și Lia Lupaș. Aparatul critic este alcătuit din introduceri la fiecare carte biblică, note filologice și exegetice, referiri la textul masoretic, indici de nume și de termeni.

La Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române este publicată *Biblia* (ediția Galaction), în trei formate. Este reeditată în 2008 în format mare.

2006

La Editura Polirom apare volumul IV, tomul I, din *Septuaginta*, cu următorul cuprins: *Psalzii, Odele, Proverbele, Ecleziașul și Cântarea Cântărilor*, traduceri realizate de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Florica Bechet, Monica Broșteanu, Ioana Costa, Marius David Cruceru, Cristian Gașpar, Eugen Munteanu și Ion Pătrulescu.

Este publicată la Chișinău *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, cu trimiteri, editată de Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova

Apar *Sfintele Scripturi. Traducerea lumii noi*, o versiune după New World Translation of the Holy Scriptures, ediția engleză revizuită în 1984.

2007

Editura Polirom publică volumul IV, tomul II, din *Septuaginta*, care cuprinde cărțile *Iov, Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea lui Iisus Sirah și Psalmii lui Solomon*. Volumul este coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, cu traduceri de Smaranda Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, Iulia Cojocariu, Ștefan Colceriu și Eugen Munteanu.

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române publică *Biblia* în format mic, mijlociu și în ediție de lux.

Apare *Biblia*, în noua traducere românească (NTR), sub patronajul International Bible Society (IBS), reeditată în 2010, 2016.

Societatea Biblică Interconfesională din Moldova va edita la Chișinău mai multe ediții de lux ale *Bibliei*, printre care și una cu litere chirilice.

2008

Biblia, într-o ediție „cu scris mare”, apare la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, fiind reeditată în 2014.

La Editura Polirom apare volumul VI, tomul II, din *Septuaginta*, cu următorul cuprins: *Iezechiel, Suzana, Daniel, Bel și balaurul*, în traducerea Floricăi Bechet și a Ioanei Costa.

2009

Editura Polirom publică volumul V din *Septuaginta*, coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu și îngrijit de Smaranda Bădiliță, având următorul cuprins: *Osea, Amos, Michea, Ioel, Abdias, Iona, Naum, Avacum, Sophonia, Aggeu, Zaharia, Malachia*, cu traduceri de Cristian Gașpar.

Apare *Biblia. Holy Bible*, ediție bilingvă română-engleză (New King James Version și versiunea D. Cornilescu revizuită).

Este tipărită *Biblia deschisă. Vechiul și Noul Testament*, o revizuire radicală a versiunii Cornilescu, în conformitate cu ediția în limba engleză *The Open Bible*.

La Editura Fidela din Cluj apare *Biblia fidelă*, traducere literală nouă, completată, revizuită și actualizată, după versiunea King James din 1611, sub coordonarea lui Andrei Beniamin Lariu și Brian James Nibbe. Reeditată în 2011, 2012, 2015.

2011

La Editura Polirom apare volumul VI, tomul I, din *Septuaginta*, cu următorul cuprins: *Isaia, Ieremia, Baruh, Plângeri, Epistola lui Ieremia*. Volumul este coordonat de Cristian

Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu Ioan-Florin Florescu, traduceri de Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu și Ioan Pătrulescu.

Este publicată la Editura Litera *Biblia cu ilustrații*, în 8 volume, „versiunea diortosită de Arhiepiscopul și Mitropolitul Bartolomeu”, sub îngrijirea lui Bogdan Ivanov și Radu Preda.

2013

La Editura Sapientia din Iași este publicată o nouă traducere a *Bibliei*, versiunea romano-catolică, realizată de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu după textele originale ebraice și grecești. S-a apelat la edițiile critice din *Septuaginta* ale lui Alfred Rahlfs (Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1982) și Joseph Ziegler (Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1965), precum și la *The Greek New Testament*, 4th Revised Edition (Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, United Bible Societies, 2001). Este reeditată în 2016 și revizuită în 2020.

2015

S-a finalizat seria *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (MLD), ediție filologică modernă, apărută în 25 de volume, proiect inițiat de Paul Miron, profesor la Universitatea Albert-Ludwig din Freiburg, în colaborare cu profesorii Alexandru Andriescu și Vasile Arvinte de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, iar ulterior sub coordonarea lui Eugen Munteanu, profesor în același centru universitar. Fiecare volum cuprinde facsimilul originalului tipărit în 1688, alături de transcrierea fonetică interpretativă a textului tipărit, precum și a altor două traduceri din secolul al XVII-lea, respectiv ms. 45 de la BAR Cluj, conținând versiunea lui Nicolae Milescu revizuită, și ms. 4389 de la BAR București, conținând versiunea atribuită lui Daniil Panoneanu. Textele transcrise sunt dispuse pe coloane, în paralel cu o traducere actuală a *Bibliei*, fiind însoțite de studii și comentarii filologice și lingvistice, de facsimile și de indici de cuvinte și forme. Au fost publicate eșalonat următoarele cărți din MLD: Pars I. *Genesis*, 1988; Pars II. *Exodus*, 1991; Pars III. *Leviticus*, 1993; Pars IV. *Numeri*, 1994; Pars V. *Deuteronomium*, 1997; Pars VI. *Iosue*, *Iudicum*, *Ruth*, 2004; Pars XI. *Liber Psalmorum*, 2003; Pars VII. *Regum I*, *Regum II*, 2008; Pars VIII. *Regum III*, *Regum IV*, 2013; Pars IX. *Paralipomenon I*, *Paralipomenon II*, 2011; Pars X1. *Esdrae I*, *Nehemiae* (*Esdrae II*), *Esther*, 2015; Pars X2. *Iob*, 2012; Pars XII. *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Canticum Canticorum*, 2015; Pars XIII. *Isaias*, 2015; Pars XIV. *Ieremias*, *Lamentationes Ieremiae*, 2014; Pars XV. *Ezechiel*, 2015; Pars XVI. *Daniel*, 2015; Pars XVII. *Prophetae minores I: Osee*, *Ioël*, *Amos*, *Abdias*, *Ionas*, *Michaea*, 2015; Pars XVIII. *Prophetae minores II: Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggaeus*, *Zacharias*, *Malachias*, 2015; Pars XIX. *Libri apocryphi: [Psalmus 151]*, *Tobias*, *Iudith*, *Baruch*, *Epistola Ieremiae*, *Laudes trium iuvenum*, *Esdrae III*, 2015; Pars XX. *Sapientia*, *Ecclesiasticus*, *Susanna*, *De Belo sive Dracone Babylonico*, 2014; Pars XXI. *Machabaeorum I*, *Machabaeorum II*, *Machabaeorum III*, 2015; Pars XXII. *Iosephus ad Machabaeos*, 2012; Pars XXIII. *Novum Testamentum I: Evangelia*, 2015; Pars XXIV. *Novum Testamentum II: Actus Apostolorum*, *Pauli Epistolae*, *Catholicae Epistolae*, *Iudae*, *Apocalypsis Ioannis*, 2015. Printre editorii volumelor menționate se numără, în ordine alfabetică, Eta Boeriu, Ioan

Caproșu, Iosif Camară, Ana Catană-Spenchiu, Ștefan Colceriu, Emanuel Conțac, Ioana Costa, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Mioara Dragomir, Ioan Florin Florescu, Constantin Frâncu, Ana-Maria Gînsac, Alin Mihai Gherman, Octavian Gordon, Gabriela Haja, Dumitru Irimia, Elsa Lüder, Dragoș Mârșanu, Mihai Moraru, Maria Moruz, Dinu Moscal, Adrian Muraru, Viorica Pamfil, Mihaela Paraschiv, Dionisie Constantin Pîrvuloiu, Sabina Rotenștein, Elena Tamba, Wilhelm Tauwinkl, Stela Toma, Mădălina Ungureanu, N. A. Ursu ș.a.

Apare volumul VII, *Evangelia et Actus Apostolorum/ Evangheliile și Faptele Apostolilor*, în coeditare la Editura Humanitas & Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, primul dintr-o serie de opt volume cuprinzând cea dintâi traducere modernă a *Vulgatei* latine. Având ca editori coordonatori pe Adrian Muraru și Wilhelm Tauwinkl, cărora li se adaugă traducători precum Policarp Pîrvuloiu, Smaranda Diana Scriitoru, Dan Batovici și Iulia Cojocariu, volumul bilingv are la bază ediția critică *Biblia Sacra Vulgata*, editio quinta (eds. Roger Gryson, Bonifatius Fischer, H. I. Frede), Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 2007.

2016

La Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași apare *Vechiul Testament – Septuaginta*. Versiunea lui Nicolae Spătarul Milescu (Ms. 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române). Ediția dispune de un aparat critic alcătuit din postfață, notă asupra ediției, introducere filologică și lingvistică (fonetica și grafia, morfologia, sintaxa, lexicul comun și onomastica), note și comentarii filologice, rezumate în limbile franceză, engleză, germană, rusă), precum și indici de cuvinte și forme și de nume proprii. Editori: Eugen Munteanu (coordonator), Ana Maria Gînsac, Ana Maria Minuț, Lucia Gabriela Munteanu, Mădălina Ungureanu.

2018

Apare *Biblia. Die Bibel*, ediție bilingvă română-germană, cu concordanță. Pentru limba română s-a utilizat traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, iar pentru limba germană versiunea F. E. Schlachter (Geneva, Genfer Bibelgesellschaft, 2000).

2023

La Editura Cesma apare *La Biblia didactica*, în limba spaniolă.

Apare la Editura Institutului Biblic *Biblia sau Sfânta Scriptură* (grena).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Conțac 2011a = Emanuel Conțac, *Tradiția biblică românească. O prezentare succintă din perspectiva principalelor versiuni românești ale Sfintei Scripturi*, în „Studii teologice”, series III, VII, 2011, nr. 2, p. 159–244.
 Conțac 2011b = Emanuel Conțac, *Dilemele fidelității. Condiționări culturale și teologice în traducerea Bibliei*, Cluj-Napoca, Logos & Risoprint, 2011.
 Dură 1992 = Ioan Dură, *Edițiile Bibliei tipărite în România cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române după al doilea război mondial până în decembrie 1989*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CX, 1992, nr. 4–6, p. 66–71.

- Ionescu 1998 = Ion Ionescu, *Traduceri și ediții ale Sfintei Scripturi în limba română*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CXVI, 1998, nr. 1–6, p. 196–209.
- Jinga 1999 = Constantin Jinga, *Traducerile Bibliei: o retrospectivă istorică*, în „Altarul Banatului”, X, 1999, nr. 1–3, p. 87–99.
- Lupaș 1912 = Ioan Lupaș, *Sfânta Scriptură în limba românească*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1912.
- Marcu 1957 = Grigorie T. Marcu, *Sfânta Scriptură în limba română*, în „Mitropolia Olteniei”, IX, 1957, nr. 3–4, p. 149–160.
- Munteanu 2009 = Eugen Munteanu, *Repere ale tradiției biblice românești (I–III)*, în „Idei în dialog”, V, 2009, nr. 4, p. 22–24, nr. 5, p. 34–36, nr. 6, p. 25–27.
- Naghiu 1938 = Iosif E. Naghiu, *Biblia în românește*, în „Revista teologică”, XXVIII, 1938, nr. 11–12, p. 481–496.
- Nicolaescu 1974 = N. I. Nicolaescu, *Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în Biserica Ortodoxă Română*, în „Studii teologice”, series II, XXVI, 1974, nr. 7–8, p. 489–521.
- Nifon 1988 = Nifon Ploieșteanul, *Biblia în limba română*, în „Dacoromania” (München), 7, 1988, p. 363–378.
- Pavel 2003 = Eugen Pavel, *Biblia în cultura română (I–II)*, în „Biblioteca”, XIV, 2003, nr. 5, p. 150–152, nr. 6, p. 186.
- Pavel 2013 = Eugen Pavel, *Modelul slavon versus modelul latin în textele biblice românești*, în „Revista de istorie și teorie literară”, VII, 2013, nr. 1–4, p. 23–36.
- Pavel 2021 = Eugen Pavel, *Texte și subtexte*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2021.
- Pavel 2022 = Eugen Pavel, *Psaltirea în limba română. Modele și izvoare*, în „Limba română”, LXXI, 2022, nr. 1–2, p. 191–210.
- Savelovici 2012 = Anton Savelovici, *Textul Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă Română*, Târgoviște, Valahia University Press/Bibliotheca, 2012.
- Șerbănescu 1989 = Nicolae Șerbănescu, *Sfânta Scriptură tălmăcită în limba română*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CVII, 1989, nr. 3–4, p. 41–78.

THE BIBLE IN ROMANIAN LANGUAGE. CHRONOLOGICAL POINTS OF REFERENCE (Abstract)

The work presents a quasi-exhaustive repertoire of translations and editions of the Holy Scripture in Romanian, being structured in four distinct sections: 1. Translations and partial editions of the Old Testament; 2. Translations and partial editions of the New Testament; 3. Translations and complete editions of the New Testament; 4. Translations and complete editions of the Old Testament and the Bible. This insight into the biblical tradition highlights the extent of translations from the sacred languages (Hebrew, Greek, Latin, Slavonic) into Romanian since the 16th century. Our approach goes beyond the theological-doctrinal level and the confessional horizon, considering the translation of the Holy Scriptures as a philological act, which referred to different sources and models, and which determined, to a large extent, the evolution of Romanian translationology and the development of biblical language.

Cuvinte-cheie: *biblie, cronologie, traduceri, ediții, izvoare.*

Keywords: *bible, chronology, translations, editions, sources.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române,
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
eug.pavel@yahoo.com*